

F A J A Ť U K A

Časopis Spolku Slovákov z Bulharska
Kultúrno – spoločenský štvrťročník

Ročník VI.

December 2024

4/2024

ISSN 2644-593X

ÚVODNÉ SLOVO	3
ROZHOVOR	
Rozhovor s Miškom Hroncom	4
ZO ŽIVOTA SPOLKU	
Jubilanti/Oslávenci	7
Bolí sme	9
35. stretnutie krajanov	11
58. ročník festivalu V pivnickom poli	13
TRADÍCIE A ZVYKY	
O konopiach a kúdel'ných chyžiach (Ján Botik)	15
VÝROČIA A OSOBNOSTI	
Pripomíname si 120. výročie narodenia a 60. výročie úmrtia Andreja Mráza (Samuel Jovankovič)	17
TÉMA	
Ako sa dostali niektoré priezviská z Očovej na Dolnú zem (Ľubomír Kmeť)	22
SPOMIENKY	
Rozpomienky na Brašljanicu (Jozef Nosál')	28
Z TVORBY NAŠICH KRAJANOV	
Z tvorby Martina Prebudilu	29
NAŠI NAJMENŠÍ KRAJANIA	
Chytráčik	30
ZO ŽIVOTA INÝCH SPOLKOV	
Krst knihy o Veľkom Bánhedeši (František Boriš)	32
GRADINÁRSKA RUBRIKA	
Striháme vinič - Trifun zarezan	34
DO SPOLOČNOSTI	
Stolovanie - zasadací poriadok	37
TRADIČNÉ RECEPTY	
Fánky / šiške	36
NEKROLÓG	37

Časopis Spolku Slovákov z Bulharska / Vychádza štvrtročne / Redakcia si vyhradzuje právo krátenia a úpravy príspevkov / Neobjednané rukopisy nevraciamе / Príspevky prijímame v elektronickej podobe / Uverejnením príspevku v časopise dáva autor redakcii súhlas na jeho uverejnenie

Šéfredaktor: Katarína Koňariková
 Redakčná rada: Martin Mikuláš, Zuzana Trunnerová, Darina Voleková, Adriana Reptová, Martin Štrbka
 Jazyková korektúra: Darina Voleková
 Grafická úprava: Anna Koláriková
 Ilustrácie: Štefan Jančík
 Adresa redakcie: Radničné námestie 9, 821 05 Bratislava
 e-mail: redakcia.fajauka@gmail.com
 Internet: www.ssb.sk
 ISSN: 2644-593X
 Fotka na prednej strane obálky: Krajania na 35. stretnutí v Trnave, október 2024

**Vyšlo s finančnou podporou
 Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí**

ÚVODNÉ SLOVO

Milí krajanovia,

otvárate posledné číslo Fajauky v roku 2024 a to je aj signál, že sa blížila vianočné sviatky a nový rok 2025. Čas, keď sa zastaví svet a my sa na chvíľu zastavíme s ním. V období, ktoré je často preplnené hektickými dňami a povinnosťami, sú práve tieto sviatky príležitosťou na to, aby sme sa vrátili k podstate – k rodine, k priateľom a k momentom, ktoré naozaj zanechávajú stopu v našich srdciach. Vianoce nám ponúkajú niečo cennejšie než dary – možnosť byť prítomní, spoločne oslavovať, spomínať a snívať. A tak, ako sa blíži koniec roka, je čas na reflexiu. Čo sme dosiahli? Čo nás čaká? Nový rok je pred nami, a s ním prichádzajú nové začiatky, nové výzvy, ale aj nové príležitosti.

Spolok Slovákov z Bulharska má pre vás pripravených niekoľko zaujímavých podujatí, ktoré nás spoja s našimi koreňmi a obohatia o nové zážitky. Jedným z nich bude zájazd do Vojvodiny v máji, kde plánujeme navštíviť Báčsky Petrovec, Padinu a možno ešte jedno z miest, odkiaľ pochádzali naši predkovia. Pre deti pripravujeme špeciálny zájazd do Slovenského Komlóša v júni, ktorý sa uskutoční v spolupráci s riaditeľkou Slovenskej dvojazyčnej školy v Slovenskom Komlóši. Tento zájazd ponúkne našim najmenším krajanom nielen zábavu, ale aj príležitosť spoznať slovenskú kultúru v autentickom prostredí. V septembri chystáme zájazd na Slovensku, do oblastí, odkiaľ naši predkovia odchádzali na Dolnú zem.

V roku 2025 si pripomenieme výnimočný míľnik – 35. výročie založenia Spolku Slovákov z Bulharska. Počas týchto rokov sa náš Spolok stal pevnou oporou pre našu komunitu, miestom, kde sa stretávajú nielen rodáci, ale aj tí, ktorí si cenia slovenskú kultúru, jazyk a tradície. Vďaka spoločným aktivitám, ako sú kultúrne podujatia, zájazdy, prednášky a iné, sa nám podarilo vytvoriť silnú a zjednotenú komunitu, ktorá si váži a zachováva našu bohatú históriu. Oslava 35. výročia je príležitosťou nielen na bilancovanie, ale aj na vďaka každému členovi, ktorý sa podieľal na budovaní Spolku. Sme hrdí na to, čo sme dosiahli, a tešíme sa na ďalšie roky plné spolupráce, rozvoja a spoločného rastu.

Zároveň pozývame všetkých členov Spolku Slovákov z Bulharska na nadchádzajúce Valné zhromaždenie, ktoré sa uskutoční v marci. Tento dôležitý moment bude zahŕňať aj voľbu nových členov Výboru. Ak máte záujem o aktívnu prácu v našom Výbore a chcete sa podieľať na ďalšom smerovaní a rozvoji Spolku, radi vás medzi nami privítame. Vaša účasť a angažovanosť sú kľúčové pre úspech našich spoločných cieľov.

Tešíme sa na tieto a ešte množstvo iných podujatí, ktoré pre vás pripravujeme a veríme, že budú inšpiráciou pre ďalšie aktivity a spoločné chvíle v našom Spolku. S otvoreným srdcom a optimizmom v očiach vítajme rok 2025. Nech je plný úspechov, šťastia, a čo je najdôležitejšie – nech nám prináša viac času na to, čo je skutočne dôležité. Nezabudnime si užiť každý okamih, každý úsmev, a každý zážitok.

Šťastné a veselé Vianoce a šťastný nový rok 2025 prajeme všetkým našim členom a priaznivcom!

Ing. Katarína Koňariková, PhD.
predsedníčka Spolku Slovákov z Bulharska

Zhovárame sa s Miškom Hroncom podpredsedom Spolku Slovákov z Maďarska

Naši krajanovia Vás poznajú ako podpredsedu Spolku Slovákov z Maďarska. Predstavte sa však tým, ktorí Vás nepoznajú. Kde ste sa narodili a vyrástali?

Bolo to veľmi dávno keď ma uzrelo svetlo sveta. Písal sa rok 1935. Narodil som sa v dome môjho starého otca v obci, v tom čase Tótkomlósi. Bola to najväčšia slovenská obec v Maďarskom kráľovstve bez kráľa – mala viac ako 11 000 obyvateľov. Rok po mojom narodení rodičia si kúpili dom na Damjanich ulici, kde som vyrastal až do roku 1947.

Čím sa živili Vaši rodičia?

Otec bol poľnohospodársky robotník. Moja matka bola, podľa dnešnej terminológie, domáca. Už v roku 1944 starala sa o svojich štyroch chlapcov. Bola veľmi smutná, že neprivedla na svet aspoň jedno dievča. No narodenie štvrtého brata Juraja otca zachránilo od účasti v Svetovej vojne. Regent Horthy Miklós vyhlásil, že v rodine s viac ako tromi deťmi nech sa o ne otec postará, aby neboli na ťarchu štátu. Takto sa nám oplakávaný otec vrátil s dreveným kufríkom z

Kecskemétu domov.

Na našej ulici žilo 19 rodín v 17-tich domoch. Z toho boli štyria otcovia rodín „válalkozovia“, teda živnostníci, ktorí organizovali pracovné skupiny robotníkov na práce u gazdov a na majeroch zemepánov. Dve rodiny

remeselníkov, jeden sused bol krajčír a druhý zámočník. Iba jedna rodina patrila k vrstve stredného roľníctva. Ostatné rodiny boli želiarske s domom. Na naše detstvo táto sociálna diferenciácia nemala žiaden negatívny vplyv. Všetky deti sme sa spoločne na ulici hrávali. V tom čase sa najviac hralo na chytačky, bigovačky, tekovačky a ak sa nám podarilo zo starých handier vytvoriť neforemnú loptičku, tak sme si aj zahráli futbal.

Kde ste chodili do školy?

Kým som sa dostal do ľudovej školy, absolvoval som úvod v 5. roku môjho veku. Bolo to povinné vyučovanie maďarského jazyka. V zrelšom veku som to nazval liaheň Maďarov.

V roku 1941 som nastúpil do ľudovej školy tzv. Kováčikovej. Pán učiteľ sa volal Gabriel Kováčik. Škola bola postavená už ako 8 na Pósa Lajos ulici. Bola to cirkevná škola no aj tak sa vyučovalo v maďarskom jazyku. Náboženstvo nás učili ECAV farári v reči Kralickej biblie teda v staročeštine. Táto liturgická reč mi veľmi pomohla pri štúdiu na Stavebnej priemyslovke v Prostějove.

Máte nejakú zaujímavú spomienku zo svojho detstva?

Spomienky na moju mladosť sú rôzne veselé i trúchlivé. Na tie veselé človek nezabúda, no tie smutné mu mozgová kôra zafixuje trvalejšie. Jedna taká smutnejšia sa mi vynorila, keď som sa zúčastnil jedného zájazdu, ktorý zorganizoval náš výbor Spolku. Po Gotickej ceste, respektíve po stopách predkov. Jedna účastníčka po večeri v hoteli sa rozprávala so skupinou žien. Išiel som okolo nich, keď spomenula meno M. Žingora, jej strýca, ako nešťastne odišiel z tohto sveta. Zastavil som sa, oslovil ju: „*Tak vy ste neter toho nešťastníka?*“

Odpoveď bola: „*Áno.*“

„*Ak chcete, tak vám tú nešťastnú príhodu porozprávam. Ja som bol pri nešťastí prítomný. Na vlastných rukách som Martina niesol do ich dvora.*“

Všetky ženy spozorneli. Neterka naliehala: „*Porozprávajte mi tú príhodu, či bude totožná s tou, ktorú mi rozprával otec.*“

Pustil som sa teda do rozprávania: „*Ako chlapci sme chodievali počúvať na koľajnice, po ktorých jazdil motorák z Pitvarosu do Orosházi, šušťanie vyvolané kolesami vozňov. Predtým, ako mal prísť vlak, hrali sme sa na chytačky. Boli sme piati. Jeden z nás, ktorý stál najbližšie ku koľajniciam, zakričal - Chlapci ide motorák! V momente sme všetci utekali k násypu, teda ku koľajovému zvršku. Násyp bol vysoký asi 1 m. Po poslednom vozni sme rýchlo vybehli ku koľajnici a priložili sme si k nej ucho. Lenže Martin vybehol skôr, ako mi ostatní a tak nešťastne, že ho schod vozňa udrhel do hlavy. Keď sme hlavy zdvihli, Martin ležal na päte svahu. Nehýbal ani nohou ani rukou a z rany na hlave mu tiekla*

krv. Ja s Janom Dudášom sme ho vzali na ruky a nohy, cez koľaje niesli do ich dvora. Nebolo to ďaleko, len cca 40 metrov. Položili sme ho na drevenú lavicu pri vahadlovej studni. Bola krátka, takže mu hlava a nohy viseli. Na šramot vyšla jeho mama z pitvora a keď zbadala syna, vyľakaná skríkla: "Čo ste zas vyparatili!" Všetci sme mali zvesené hlavy k zemi a nikto sa neodvážil prehovoriť. Potom sa obrátila na Jana Dudáša: „Janko, utekaj pre doktora!“ Nakoniec sme sa všetci z dvora vytratili. Čo bolo potom, už som sa nikdy nedozvedel."

Aký bol pre Vás život na Dolnej zemi?

Dolná zem, rodisko moje, na to sa nedá zabudnúť. Žili sme, ako rodina želiara, skromne. Ale nikdy sme nehladovali. Mali sme 30 árový pozemok – ňomáš – v preklade stopa, alebo otláčok niečoho. Mali sme vinicu cca 20 árovú. Hrozno zničila fyloxéra takže majitelia mali vo vinici vysadené stromy a pod nimi sa pestovala d'atelina a jačmeň na zelenô. My sme mali višne a slivky. Višne sa zavárali, zo sliviek sa uvaril lekvár. Do mojich šiestich rokov sme mali len kozičky na mlieko. Potom ich otec predal a kúpil staršiu kravičku. Mali sme šťastie, lebo nám priniesla jalovičku. Tú sme, ako už dojnica, doniesli aj na Slovensko. Rodisko mi utkvelo v pamäti až po dnešok. Veď po 12. rok veku človek poznáva svet a po tomto veku ho už svet formuje na svoj obraz.

Čomu ste sa profesne venovali?

Po skončení základnej školy som v roku 1945 nastúpil do meštianskej školy v rodisku, ktorá bola zriadená v roku 1925. Vyučovacím jazykom pre všetky predmety bola slovenčina. Po presídlení sa do Československa v rámci výmeny obyvateľstva medzi Maďarskom a

Československom som kontinuálne pokračoval v meste Galanta na tamojšej meštianskej škole. V roku 1948 boli meštianke školy zaradené do stredného stupňa vzdelávania. Takže som v roku 1950 ukončil štúdium na strednej škole. Chcel som sa stať sústružníkom, bol som prihlásený do Odborného učilišťa pri závode TOZ Galanta. Lenže vraj pre nedostatok miesta ma už neprijali. Otec ma teda ponúkol do Odborného učilišťa pri národnom podniku Montostav v Bratislave na profesiu stavbársku. Teda najprv som mal byť tesár. Mne sa toto remeslo nepáčilo, a tak som sa začal učiť za murára. V roku 1951 ma riaditeľ učilišťa prehovoril, aby som ako stredoškólak skúsil šťastie na Priemyselnej škole stavebnej v Bratislave. Prijímacie skúšky som úspešne absolvoval, no opäť pre nedostatok miesta nás niekoľkých odporučili na Priemyslovú školu stavebnú v Prostějove. Keď som túto skutočnosť oznámil doma, otec sa veľmi potešil, ale mamka sa zarazila a vyhlásila: „Syn môj, ja už čakám, že začneš nosiť do rodiny peniaze, vidíš, že vás je už šesť a otec nebude stačiť zarobiť na vašu výchovu.“

Môj otec na to vyhlásil: „Nahaj ho, mama, ja si vyhrniem rukávy a postarám sa o rodinu. Pamätaj si, že z chudoby sa človek dostane len vzdelaním.“

V roku 1955 som štúdium na Morave úspešne dokončil a vrátil som sa do Bratislavy do n.p. Pozemné stavby Bratislava, kde som zotrval až do odchodu do dôchodku, respektíve do jeho rozpadu po tzv. Nežnej revolúcii. V tomto podniku som prešiel funkciami od asistenta, stavbyvedúceho, hlavného stavbyvedúceho, riaditeľa závodu až po funkciu námestníka riaditeľa podniku. Z funkcie riaditeľa závodu ma odvolali a zverili mi Odbor racionalizácie a technického rozvoja. Nakoniec ma riaditeľ podniku pri

výstavbe Druhej etapy Domu odborov požiadal, aby som si tento komplex dokončil s poznámkou:

„Michal, začal si Prvú etapu ako riaditeľ závodu, tak chod' dokončiť Druhú etapu ako riaditeľ výstavby, namiesto hlavného stavbyvedúceho ťa vymenujem za riaditeľa.“ Bola to ťažká úloha, a preto riaditeľ použil takúto lákadlo.

Po rozpade tohto veľkého podniku som sa stal riaditeľom závodu na výrobu zámočnických výrobkov a odtiaľ som v roku 1999, teda na rozhraní tisícročia, odišiel do dôchodku.

Akú funkciu zastávate v Spolku Slovákov z Maďarska a ako ste sa k nej dostali?

Ešte pred odchodom do dôchodku som vstúpil do Spolku Slovákov z Maďarska pri jeho zakladaní v roku 1998. Na zakladajúcom valnom zhromaždení som bol zvolený za predsedu Revíznej komisie. Po založení Výboru Združenia Spolkov dolnozemskej Slovákov som bol zvolený spolu so Š. Majorom za jedného z členov za náš Spolok. Tým sa aj v Spolku mierne posunuli funkcie a stal som sa podpredsedom Spolku. Od tej doby som v tejto funkcii do dnešných dní. Tak ako roky ubiehajú, aj Výbor Spolku sa obnovuje. Viacerí členovia postupne pre chorobu, zaneprázdnenosť, prirodzené starnutie alebo úmrtie prestali vo Výbore pracovať. Dnes už som posledný a jediný zo zakladajúcich členov členom Výboru. Pracujem na tejto postati s chuťou a s presvedčením, že naša práca pre záchranu histórie je veľmi užitočná. Dolná zem a jej slovenská história si zasluhuje našu pozornosť aj z hľadiska širších historických súvislostí. Dolnozemskí Slováci boli vo svojom prostredí priekopníkmi civilizácie a pokroku. No súčasná globalizačná tendencia mládež vychováva k tomu, aby zabúdali na

Fotografia rodiny Michala Hronca z roku 1966 na dvore rodinného domu.
Prvý zľava Michal Hronec, pred ním manželka Mária.

svoje korene, na svoju kultúru, čo nakoniec povedie k zániku civilizácie.

Pracujete aj na prepisovaní matrík. Koľko záznamov ste už spracovali? Ako ste sa k tomu dostali a čo Vás najviac prekvapilo?

Pred vznikom Občianskeho združenia pre genealogický výskum dolnozemsých Slovákov som pracoval individuálne na rodinných rodostromoch. Zachoval som pre ďalšie pokolenia rodov po otcovi a matke množstvo informácií. Verím, že budem mať pokračovateľov. Ihneď po vzniku združenia som sa stal jeho členom. Pracujem na indexácii matrík hlavne matrík ECAV. Je to zaujímavá práca. Nielen, že je zaujímavá, ale i užitočná pre históriu. Táto práca potvrdí, že ešte i dnes po výmene obyvateľstva v roku 1947 žije na Dolnej zemi viac ako 400 tisíc Slovákov. Myslím tým na území štátov-. Rumunsko, Bulharsko, Maďarsko a bývalá Juhoslávia.

Pri práci s matrikami sa človek dozvie zaujímavé historické informácie. Napríklad som zistil, že v Slovenskom Komlóši ešte v polovici 19. storočia žili naši predkovia v zemniciach. Takéto informácie profesionáli vo svojich prácach nezverejňujú. V niektorých záznamoch sa uvádza aj, z ktorých osád rodinní príslušníci prišli na Dolnú zem. Niektoré záznamy ponúkajú aj informáciu o dedičných chorobách. Pisatelia záznamov niekedy zaznamenávajú aj morálne poklesky – ako nemanželské dieťa, slabšiu starostlivosť o malé deti zo strany rodičov – utopené v studni, pád do mlynice, oparenie vriacou vodou. Veľmi často sa uvádzajú aj profesie dotyčného pri úmrtí a pod. Cirkevné matriky sú naozaj žriedlom množstva informácií.

Ja skutočne túto prácu robím s veľkým záujmom, lebo očakávam, že jej plody budú pre históriu veľmi užitočné. Denne v doobedňajších hodinách sedím za počítačom plné dve hodiny. V poobedňajšom čase aj

tri hodiny trávim indexovaním. Koľko som toho už popísal som nezrátal, ale bude to už určite číslo pohybujúce sa v desať tisícoch.

Čomu sa venujete v súčasnosti a aké máte plány do budúcnosti?

V súčasnom období ešte stále vytrvale pracujem na indexovaní. Do budúcnosti si nerobím žiadne veľkorysé plány. Držím sa zásady, s ktorou som vstupoval do Spolku. Pri prvom stretnutí, ktoré zvolala naša bývalá predsedníčka Spolku, nám každému položila otázku, prečo vstupuje do tohto spoločenstva, som vyhlásil, že som sa inšpiroval názvom jednej divadelnej hry – **Stromy umierajú po stojačky.** Možno, že sa mi to podarí splniť.

ĎAKUJEME ZA ROZHOVOR

- zhovárala sa Katka -

ZO ŽIVOTA SPOLKU JUBILANTI / OSLÁVENCI

Spolkový duch

Milí priatelia, členovia nášho super Spolku.

Pred pár dňami sme schovali plavky a uložili fotky z letných dovolení a prichádza jeseň.

Pod týmto slovom sa skrýva veľa podôb. Raz pozeráme z okna na neutíchajúci dážď, na druhý deň sa kocháme vláknami babieho leta. Jeseň je tak rôznorodé obdobie, ako žiadne iné.

Nástup do školy, zberanie úrody zo záhrad, dokonca aj jarmoky v mestách. Všetko toto je tretie ročné obdobie. Hovorí sa, že jeseň má veľa farieb. Je to pravda, jablká, hrušky, ale aj chryzantény doslova hýria farbami. Taktiež stromy hrajú všetkými odtieňmi.

Prechádzka lesom v tomto období je naozaj zážitkom. Slniečko je v týchto dňoch ešte celkom milosrdné a zohrieva naše tváre. Aj členovia nášho Spolku sa vydali v jeden krásny jesenný deň na takúto vychádzku. Ich kroky viedli do Záhorskej nížiny, kde je vidieť už z ďaleka hradby vystupujúce z malokarpatských lesov. Plavecký hrad. Pre milovníkov histórie nie je neznámy, pre ostatných pridám pár viet o tejto zaujímavej stredovekej stavbe. Na tomto mieste sa na prelome letopočtov usídlili Kelti. Obsadili vedľajší dominantný kopec, dodnes je vidieť pozostatky ich mohutných valov. Široký pás Záhorskej nížiny spolu s Malými Karpatami sa stal dôležitým hraničným pásmom. Od 13. storočia sa začalo s osídľovaním, prvý kamenný hrad sa volal Detrichov kameň. Od tých dôb mal hrad viac majiteľov, no bohužiaľ do dnešných čias sa jeho lesk nezachoval. Keď tam však prídete a poobzeráte sa okolo seba, dýchne na vás závan niekdajšej sily mohutného kamenného hradu. Mohutné múry

ešte väčšinou stoja. Stoja ako pripomienka na doby dávno minulé, na ľudí, pre ktorých bol domovom. Kroky našich členov smerovali na toto miesto.

Cesta cez les bola fajn, no záver bolo treba doslova vyliezť až do samotného objektu hradu.

Nikomu to nevadilo, lebo je to naozaj kúzelné miesto a výhľad do ďaleka. Bol to nezabudnuteľný výlet.

Ani sme za nenazdali a bol tu október. Tento mesiac je znamenie, že sa blíži naše každoročné stretnutie, stretnutie pri hudbe a dobrej zábave. Tento rok prišlo k jednej veľkej zmene. Tento rok sme sa stretli v Trnave. Privítala nás reštaurácia Cuba club, v miestnej časti Kopánka.

Účasť bola samozrejme hojná, tak ako každý rok. Taktiež sme privítali milých hostí, samozrejme aj veľvyslanca Bulharskej republiky na Slovensku, pána Vassila Petkova.

Dobrá hudba a zábava, dobré jedlo a pitie, stretnutie so svojimi rodina a dobrými známymi.

Toto všetko sa zmixovalo 12. októbra v Trnave. Rozišli sme sa horko ťažko pred polnocou.

Už teraz sa tešíme na najbližší október.

Začiatok novembra znamená pre drvivú väčšinu spomienky na našich blízkych, ktorí už nie sú medzi nami.

My zo Spolku nie sme výnimkou, ale chceli sme si tieto jesenné, už chladnejšie dni spríjemniť nejakou spoločnou akciou.

Padol návrh na turistiku. Niečo nenáročné, aby to bolo pre každého. 20 km od Trnavy na sever je jedno zaujímavé miesto. Kláštor Sv. Kataríny, tzv. Katarínka. Kláštor patril svojho času františkánom, bol založený v roku 1618, na mieste

Všetko najlepšie

Alžbeta Ačová rod. Srmková	1. 10. 1931
Michal Baláž	10. 12. 1942
Daša Barková	13.10.1974
Ján Botík	13.11. 1938
Judita Cortisová rod. Puškárová	18. 12. 1938
Maroš Červenák	11. 12. 1976
Martin Červenák	26.10.1950
Ondrej Červenák	10. 11. 1932
Jarmila Ďuricová rod. Edlerová	29. 12.1939
Alžbeta Foľtanová rod. Lavrovičová	3. 11. 1947
Ludmila Grófová rod. Jančíkova	28.11.1962
Zuzana Grófová rod. Zvolenská	29. 12.1943
Eva Holotíková rod. Sýkorová	25. 12. 1949
Milena Horníková	31.12.1947
Štefan Jančík	18. 12. 1949
Mária Jančíková	27.11.1948
Anna Jánošíková rod. Ušiaková	17. 12. 1961
Jana Koláriková	17.11.1977
Viera Komínková rod. Mikulášová	4.10.1951
Beáta Kováčiková	27. 11. 1961
Branislav Kováč	2. 12. 1976
Juraj Kováč	7. 10. 1940
Marianna Kráľovičová rod. Kubovičová	25. 12. 1987
Milúše Langová	25. 10.1955
Pavol Mega	3. 11. 1949
Anna Miezgová rod. Puškárová	23. 10.1942
Erika Mikulášová rod. Grófová	20. 11. 1948
Igor Moška	4. 12. 1958
Marie Pešková rod. Červenáková	25. 10.1955
Milan Repta	19. 10. 1966
Ján Příbela	4.12.1941
Stanislava Semenciová	7.10.1974
Žofia Sojaková rod. Papová	1. 12. 1954
Alžbeta Pilnáčková rod. Šprochová	7. 11. 1931
Anna Senášiiová rod. Papová	13. 12. 1958
Zuzana Stránska rod. Kováčová	24. 11. 1948
Anna Szurcová rod. Severinová	15. 12. 1949
Žofia Tomčíková rod. Červenáková	10. 12. 1949
Ludmila Urbanovská	23. 11. 1954
Michal Vago	30. 11. 1947
Eva Vršková rod. Plvanová	21.12.1940
Štefan Zelenák	25. 10.1938

prastarej gotickej kaplnky spolu s cintorínom ukrytej hlboko v lesoch Malých Karpát. Vraj sa tam podľa legendy zjavovala Sv. Katarína.

Dnes sú tam len ruiny z bývalého obrovského objektu. Ale stále je tam čo vidieť. Nadšenci, ktorí sa venujú záchrane tohto tajuplného miesta urobili pre návštevníkov informačné tabule. Na nich sa dočítate zaujímavé fakty, tiež obsahujú ilustrácie, aby sme si vedeli predstaviť, ako kláštor vyzeral.

Je to naozaj nádherné miesto. Dá sa

pozrieť aj z veže na okolie.

Po krátkej prestávke sme sa dohodli, že ešte nejdeme domov, ale ideme po značenom chodníku pozrieť na Planinku. Čo je tam zaujímavé? Okrem peknej prechádzky cez les, s miernym prevýšením, sme prišli do katastra obce Dechtice. Privítal nás letohrádok, poľovnícky kaštieľ, postavený v 18. storočí. Dnes funguje ako rekreačný objekt, letný tábor pre deti. Prezreli sme si kaštieľ len zvonku, párik pávov nám robil spoločnosť.

Potom už zostávalo vrátiť sa po vlastných stopách späť. Počasie

nám celkom prialo, tak to bol veľmi príjemne strávený deň. Táto turistika mala ešte jednu zvláštnosť a to, že hneď dve členky nášho Spolku mali v ten deň narodeniny. Tak sme im spoločne popriali všetko najlepšie a pobrali sa domov.

Pred pár dňami sa nám ukázali aspoň symbolicky snehové vločky. Martin síce na bielom koni neprišiel, ale budeme dúfať, že to neboli posledné vločky tohto roku.

December už je v plnom prúde, pomaly sa gazdinky chystajú na nadchádzajúce sviatky, Mikuláš si chystá vrece s balíčkami pre deti.

Tak vám teda prajem príjemné prežitie vianočných sviatkov v kruhu rodiny a vykročenie do Nového roku tou správnou nohou.

A hlavne všetkým veľa a veľa zdravia.

- Adrika Reptová, rod. Červeňáková -

*Veselé Vianoce
a šťastný nový rok
2025*

B O L I S M E

Dňa 16. októbra sa konala prednáška v Mestskej knižnici v Bratislave v rámci cyklu Podvečery. Tému *Jozef Gregor Tajovský medzi Slováckmi na Dolnej zemi* odprednášal Dr. Pavol Rozkoš. Prednáška sa konala pri príležitosti 150. výročia narodenia J. G. Tajovského. Mali sme možnosť vypočuť si zaujímavé poznatky o živote tohto významného spisovateľa, ktorý pôsobil aj v Nadlaku.

V dňoch 18. - 19. októbra sme sa zúčastnili konferencie v Báčskom Petrovci pri príležitosti 80. výročia Hlasu ľudu. Na konferencii sme vystúpili s prednáškou *Zachovávanie materinského jazyka a kultúrnej identity Slovákov na Dolnej zemi*. Medzi vzácnymi hosťami bol aj ev. farár a.v. Branislav Kulík, zároveň predseda Matice slovenskej v Srbsku, ktorého život Slovákov v Bulharsku veľmi zaujal.

V dňoch 24. - 25. októbra sa konala stála konferencia organizovaná Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí, tento rok v priestoroch MZV. Na konferencii sme dostali priestor vystúpiť v rámci diskusie a pripomenúť dôležitosť činnosti Združenia spolkov dolnozemskej Slovákov. Zdôraznili sme ich význam v zachovaní a šírení kultúrneho dedičstva našich predkov na Slovensku.

Dňa 27. októbra sme vyrezávali Svetlonosov. Naši najmenší krajanovia sa stretli v poobedných hodinách a na svoje tekvice si nakreslili rôzne tváre, ktoré za pomoci dospelých vyrezali. Nesmeli chýbať sviečky do vydlabanej hlavy tekvice, a tak sme mohli, keď sa zotmelo, Svetlonosov aj zapáliť. Na záver odborná porota v zložení Martina Mikuláša udelila všetkým diplom Za najkrajšieho Svetlonosa. Helenka pripravila detskú tombolu, ktorú si sama režírovala. Deti vyhrali fixky a nechýbali ani maškrtky.

V dňoch 7. – 10. novembra sa v Bratislave konal tradičný knižný veľtrh Bibliotéka 2024. Aj v tomto roku bol na Bibliotéke spoločný stánok dolnozemskej Slovákov, kde boli zastúpení Slováci z Vojvodiny, Maďarska a Rumunska. Knižné novinky predstavili v bohatom programe besied od štvrtku až do soboty.

Moderovania prezentácii dolnozemskej Slovákov sa ujala Mária Katarína Hrkľová.

Združenie Spolkov dolnozemskej Slovákov

vás pozýva na prednášku

RNDr. Oľgy Fejdiovej, CSc.

Július Kubány

Zakladateľ slovenského gymnázia
v Báčskom Petrovci

Prednáška sa bude konať dňa

20. 11. 2024 (streda) o 16:30

v Mestskej knižnici v Bratislave

Galéria Artotéka

Dňa 20. novembra sa konala prednáška v Mestskej knižnici v Bratislave z cyklu Podvečery. Tému Július Kubány - zakladateľ slovenského gymnázia v Báčskom Petrovci, odprednášala Olinka Fejdiová zo Spolku Slovákov z Južoslávie. Július Kubány sa narodil v Hložanoch, ale do dejín Báčskeho Petrovca sa zapísal veľkými písmenami. Radi sme si prostredníctvom prednášky pripomenuli jeho život a pôsobenie.

Dňa 3. 12. sme mali možnosť vystúpiť s prednáškou na tému Vystahovalectvo Slovákov na Dolnú zem a do Bulharska, zachovanie kultúrnej identity a materinského jazyka. Prednáška sa konala na Katedre slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Univerzity v Ľubľane v Slovinsku. Ďakujeme Assoc. Prof. Dr. Jozefovi Pallayovi za pozvanie a možnosť priblížiť študentom život Slovákov v Bulharsku.

Dňa 7. decembra sme sa stretli s Mikulášom a čertom na ECAV v Prievoze. Ešte pred ich príchodom nám kúzelník Peter ukázal parádne triky. Čert veľa roboty nemal, všetky deti boli poslušné a Mikuláš rozdal 30 balíčkov, z ktorých sa ušlo aj dospelým. Ďakujeme Mikulášovi Ferkovi Sobekovi a čertovi Paľkovi Červenákovi. Vám milí krajanovia d'akujeme za koláčiky, za skvelú atmosféru a pánovi farárovi Norovi Hajskejmu za poskytnutie priestorov. Tešíme sa na budúci rok!

Pozvánka na prednášku do Mestskej knižnici v Bratislave o 16:30

Dňa 15. 1. 2025

Dňa 19. 2. 2025

Dňa 19. 3. 2025

35. stretnutie krajanov

Oslava kultúry a spojenia krajanov

V októbri tohto roka sa v Trnave uskutočnilo jubilejné 35. stretnutie Spolku Slovákov z Bulharska, ktoré prilákalo mnohých členov i sympatizantov Spolku. Budúci rok si Spolok pripomenie 35. výročie založenia.

Medzi vzácnymi hosťami bol veľvyslanec Bulharskej republiky na Slovensku J.E. Vassil Petkov, Elena Arnoudova s manželom a zástupcovia Spolku Slovákov z Juhoslávie Olinka Fejdiová, Monika Dobrovodská a Iván Ožvát. Toto stretnutie bolo výnimočné nielen pre svoju tradíciu, ale aj pre výnimočnú účasť najstarších členov Spolku, ktorí si prišli zaspomínať na svoje korene a pripomenúť si bohatú históriu vzájomného prepojenia medzi Slovákami a Bulharmi.

Atmosféra podujatia bola priateľská a nostalgická, oživená prítomnosťou krajanov, ktorí na stretnutiach doteraz neboli. To len podčiarkuje, aký dôležitý je tento druh podujatí na

zachovanie a posilnenie krajanovej komunity. Program podujatia bol pestrý a plný kultúrnych zážitkov, vďaka čomu sa každý účastník mohol preniesť do dolnozemskej atmosféry.

Jedným z vrcholov programu bola ukážka spoločenských tancov TK Welcome Trnava, ktoré vytvorili nezabudnuteľnú atmosféru. O hudobné spestrenie sa postaral harmonikár z Jánošíka vo Vojvodine, ktorého talent a energia rozprúdili zábavu a spojili prítomných krajanov bez ohľadu na vek. Dokonca sme si zatancovali aj bulharské choro pod vedením našej tajomníčky Anny Kolárikovej.

Takéto stretnutia sú kľúčové nielen pre udržiavanie kontaktov, ale aj pre pripomínanie tradícií a zvykov, ktoré sú dôležitou súčasťou identity krajanov roztrúsených po celom svete. Spolok Slovákov z Bulharska sa už roky stará o to, aby sa jeho členovia mohli podeliť o svoje

skúsenosti, príbehy a spoločné chvíle prežité v Bulharsku.

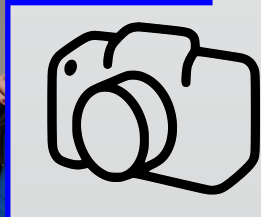
Nechýbala detská tombola, ktorá potešila najmenších krajanov – Emku, Helenku, Lukáška, Adamka, Miška a Ondrejka. Večer sa konala tombola aj pre dospelých. Odovzdali sme putovný pohár v hre Tabla Petrovi Kubovičovi st. za prvé miesto v kategórii začiatočník a symbolicky putovný pohár v kategórii profesionál Paľkovi Rozkošovi zo Spolku Slovákov z Rumunska, ktorý sa nemohol stretnutia zúčastniť.

Na záver patrí poďakovanie všetkým, ktorí sa podieľali na príprave stretnutia, ale najmä vám milí krajanovia, že ste prišli. Stretnutie v Trnave bolo dôkazom, že Spolok aj naďalej zohráva dôležitú úlohu v živote Slovákov z Bulharska a neustále posilňuje hodnoty spolupatričnosti a úcty k národným tradíciám.

- Katka -

Foto: Rudolf Bihary

"Aj sme sa maľovali."

58. ročník V pivnickom poli

Slovenská ľudová pieseň ako srdce našej kultúry

V dňoch 22. – 24. novembra sa konal 58. ročník stretnutia v Pivnickom poli, na ktorom vystúpilo 25 spevákov. Zastupovali slovenské obce zo skoro celej Dolnej zeme, a tak sme mali možnosť vypočuť si slovenské ľudové piesne z Pivnice, Selenče, Báčskeho Petrovca, Kulpínu, Kovačice, Starej Pazovy, Kysáča, Nového Sadu, Erdevíka, Bóľoviec, Báčskej Palanky, Aradáču, Iloku, Hložian a zo Spolku Slovákov z Bulharska. Náš Spolok reprezentoval Ferko Sobek. Vybral si pieseň V mrtvickom poli a pieseň Hora, hora zelená si. Aj keď sme sa i tento rok zúčastnili mimo súťažného poradia, je pre nás veľká česť, že môžeme aj týmto spôsobom reprezentovať piesne, ktoré si naši predkovia spievali v Bulharsku. Veľká vďaka patrí Ferkovi, ktorý nás reprezentoval na profesionálnej úrovni. Do piesní vložil svojej srdce, a to je najdôležitejšie.

Slovenská pieseň na Dolnej zemi má hlboký kultúrny a historický význam pre slovenskú komunitu. Tieto piesne sa stali neoddeliteľnou súčasťou života Slovákov, ktorí tam žili od čias veľkých migračných vln, ktoré začali koncom 17. storočia. Slovenská pieseň bola jedným z nástrojov, vďaka ktorému sa zachovala materinská reč Slovákov počas tohto viac ako 200 ročného putovania Dolnou zemou. Utešovala ich v ťažkých chvíľach a odlišovala od inojazyčného a inkultúrneho prostredia. Putovala so Slovákami a prežívala tie isté zmeny ako jej nositelia, ktorí si niektoré jej prvky prispôbili tak, aby sa im aj v cudzom prostredí stala domáckejšou, aby sa viazala k

určitému miestu a pod. Teda niečo vynechali, niečo doplnili, iné zas pozmenili, a to hlavne miesto deja.

Je obdivuhodné, s akou úctou Slováci žijúci vo Vojvodine, Maďarsku, Rumunsku a Chorvátsku si zachovávajú a prehľbujú lásku k tradičnej ľudovej kultúre. Toho dôkazom je aj už spomínaný 58. ročník festivalu slovenskej ľudovej piesni. „Festival stretnutia V pivnickom poli je príležitosťou na to, aby sme si tieto piesne pripomenuli, oživil ich a preniesli na novú generáciu. Naše vystúpenia dnes ukážu rozmanitosť a krásu slovenskej hudby, od známych ľudových melódii po menej známe, ale rovnako cenné, piesne ktoré sú súčasťou nášho kultúrneho dedičstva,“ povedal Miroslav-Juraj Béla, predseda Organizačného výboru.

Každá z piesní, ktorá zaznela, niesla svoj príbeh, emóciu, ale najmä tradíciu našich predkov. Zároveň bol interpret povinný prezentovať tradičný ľudový odev charakteristický pre oblasť, z ktorej prichádza. Hodnotenie tradičného odevu vypracoval porotca Patrik Rago. Všimol si správne uviazané ručníky, výrazne vyčnievajúce spodné sukne, doplnky nepatriace k tradičnému odevu, ako sú rôzne náramky, prstene, nalakované nechty, módna obuv a dlhá sukní. „Každá odevná kombinácia je tak jedinečná a zaslúži si náš hold a obdiv,“ povedal Patrik Rago vo svojom hodnotení.

Festival prebiehal v rámci dvoch súťažných večerov. Speváci vystúpili s jednou rýchlou a jednou pomalou pesničkou. Tretí večer sa rozdávali ceny – cena za autenticnosť Sára Turanská za pieseň Spomni milý na

Ferko Sobek
Spolok Slovákov z Bulharska

Vladimír Kriška z Hložian
vítaz súťaže

tie reči, Sára Kotivová za pieseň Sedela som sedela, cena za kroj Dijana Pudelková, Pavel Pavlíny, cena Vzletu atarína Válovcová, cena orchestra Valentína Bodanac, cena obecnstva Vladimír Kriška, III. cena Katarína Válovcová za pieseň Jahoda, jahoda, II. cena Anna Berédiová za pieseň Za horami ďaleko a I. cena Vladimír Kriška za pieseň Dvoch čarovných krásnych očí. Podľa slov odbornej poroty „Hodnotiť jednotlivo samotnú intonáciu, frázovanie, jedinečnosť prejavu, vystihnúť a primerane interpretovaný text jednotlivých ľudových piesní v tomto prípade nie je správnym činom, skôr sa prikláňame k názoru, že všetky tieto zložky vnímame ako kompaktný celok a na základe uvedeného faktu aj naše hodnotenie vyústilo do tohtoročného rozhodnutia.“

Festival sa však niesol i v znamení spomienky. Organizátori si pripomenuli pivničana Jána Gubu, zakladateľa festivalu V pivnickom poli, ktorý nás opustil v auguste 2024. Staršie generácie ho poznajú ako ochotníka na poli kultúry a zakladateľa mládežníckeho súboru V pivnickom poli. Angažoval sa pri založení mládežníckeho časopisu Vzlet, lokálneho rozhlasu Pivnica, v organizácii národopisných výstav, spracoval

dejiny divadla v Pivnici, bol členom redakčnej rady publikácie Stretnutia v pivnickom poli. Angažoval sa v práci OD Janka Čemana, v obnovení matičnej činnosti, bol kronikárom a lokálnym historikom. Ako sám v jednom rozhovore povedal: „Pri takýchto príležitostiach človeka zaplaví smutný pocit z toho, že o všetkých zážitkoch a dojmoch hovoríme už len v čase minulom... Zostáva nádej, ktorá dáva silu, chuť a odhodlanosť, pomáha zabudnúť na starosti, na nepochopenie iných, lebo máme povinnosť uschovať, zveľaďovať a rozširovať historický odkaz našich predkov.“

Aj dnes, v súčasnosti, má slovenská pieseň na Dolnej zemi dôležité miesto v živote komunity. Mnohí Slováci, ktorí žijú v týchto oblastiach, aj naďalej udržiavajú tradičné piesne, ktoré sa spievajú na rôznych spoločenských a kultúrnych podujatiach, čím zachovávajú svoje dedičstvo a kultúru aj pre ďalšie generácie.

- Katka -

○ KONOPIACH A KÚDELNÝCH CHYŽIACH

Akže sa na Slovensku o dreve zvykne vraviť, že sprevádza človeka od kolisky až po hrob, v živote dolnozemskej Slovákov sa takýto údel prisúdil konopiam, presnejšie – konopnej plachte. Sprevádzala ich od prvého detského plaču na bielej plachtičke v bevcovíku, až po posledný výdych starcov na vyležanom zrebnom strožliaku. O chýrečných konopiach na podunajsko-panónskej nížine vedeli aj na Slovensku. Spisovateľ Jožo Nižnánsky im vzdal takýto básnický hold:

*Postoj pútniče,
a klobúk zraz k nám,
tu medzi Dunajom a Tisou.
Tu nech sa vo vôni konopí,
celý svet utopí!*

Konope sa každoročne siali, a pravdaže aj spracovávali, v každom gazdovskom dome. Zaiste preto vzniklo o Báčskom Petrovci úslovie, že je to „továreň s dvetisíc komínmi“. Tamojší rodák a minister poľnohospodárstva v srbskej Pokrajine Vojvodina - Ján Kišgeci vo svojej knihe *Konope konope, zelené konope* (1989) zaznamenal aj takúto rozpomienku:

V rodičovskom dome sú ešte pozostatky starých časov: Na stole je prestretý biely obrus s farebne vytkávanými pásmi, za dverami visí klinovník, na povale sa povaľujú vrecia, pod cieňou zaprášené pokrovce, v plevinci je na prenášanie plevy stroška, v cárku štránge, v konici obročná kapsľa s ketefíkmi, aj stohová poňva, do ktorej sme striasali jahody, dakde sú odložené aj deväťpolovie stariho apu gaty – to všetko sú opatrované pamiatky takmer už zabudnutého spôsobu života.

Pravlastťou konopí je Ázia, odtiaľ sa rozšírili aj na ďalšie kontinenty. Bolo preto samozrejmé, že slovenskí kolonisti si na Dolnú zem priniesli so sebou aj znalosť pestovania a spracovávaní konopí. Dokladom toho sú tam aj tam zhodné prastaré názvy nástrojov – trepačka, pačieska, vreteno, druga, praslica, kolovrat, motovidlo, krosná, brdo, nitevnice, ako aj názvy činností s konopami – siať, trhať, močiť, trepať, zrebe, klke, česať, povesno, kúdeľa, priať, drugať, motať, súkať, snovať, navíjať, tkať, plátno, pola, lakeť, šúch, palec a iné. Väčšina z nich je staroslovanského pôvodu a slovo konope pochádza z indoeurópskeho slovníka.

Odmočené, vytrepané, zmäkčené a očesané konope sa mohli začať priať. Na Michala (29. septembra) sa už práca s konopami nasťahovala do izieb a výlučne do ženských rúk. Priadlo sa ručne. Konopné vlákno sa z kúdele na praslici neustále poťahovalo, skrúcalo a navrstvovalo na obyčajné alebo kolovratové vreteno. Bola to konca – kraja neberúca robota počas celého zimného obdobia. Priať sa muselo každý deň.

Keďže pradenie bolo nielen zdĺhavou, ale aj monotónnou prácou, ženy zo susedstva či z príbuzenstva sa pravidelne navštevovali aj so svojim pradením, aby si porozprávali dedinské novoty, aby si zchuti poklebetili. K spoločnému pradeniu sa schádzali nielen vydaté ženy, ale aj slobodné dievčatá. Nie však vedno so ženami, ale osobitne, ako dievocká vrstva. No a práve na takéto zoskupenia dievok sa ustálilo označenie priadky a kúdeľná chyža.

Pod priadkami si netreba predstavovať iba spoločné pradenie. V tradičnej roľníckej spoločnosti priadky a kúdeľné chyže už v stredoveku prerástli do svojráznej formy dedinského spoločenského života v zimnom období. Priadky boli miestom, kde sa schádzali nielen

Ženské priadky s tamborášom, Gorna Mitropolja, Bulharsko 1932

slobodné dievčatá, ale aj mládenci. Tam sa nielen priadlo, ale aj spievalo, rozprávali sa skutočné aj vymyslené príbehy, spoločne sa všetci zabávali, vyhutovali všelijaké žartovné ako aj erotické hry, tam sa, pravdaže, aj tancovalo. Bola to aj neohlasovaná módna prehliadka dievockého oblečenia. Na priadkach vznikali dôverné priateľstvá a z nich aj ľúbostné vzťahy mladých párov.

A to boli hlavné motívy, aby si dievky každoročne zaobstarávali kúdeľnú chyžu. Nielen jednu, ale aj viaceré, roztrúsené po celej dedine. Najčastejšie to bývala málo využívaná zadná izba v dome starších ľudí bez malých detí, alebo izba v dome osamelej vdovy. Za takúto ústretovosť sa prenajímateľom poskytla nejaká finančná hotovosť a okrem toho im dievčatá prinášali kurivo na ohrev izby a petrolej do vtedajších lúčok. Okrem toho dievčatá prispievali aj rôznymi naturáliami -strukoviny, mak, kukurica, zemiaky, chlieb, masť, škvarky, slanina, zabíjačkové nádieľky, občas aj nejaké koláče.

Hlavnou starosťou dievčat bolo, aby neprišli domov so slabo napradenými vretenami. Ako aj to, aby ich kúdeľnú chyžu neobišli mládenci pri ich pravidelných večerných obchádzkach. O dôležitosti mládencov v živote dievčat, ako aj na priadkach, obsiahnuté je aj v piesni:

**Konope, konope//zelené konope//na tie naše dvere//
nikto nezaklope. Ani nezaklope, ani nezavolá//
ani sa nespýta// či je dievka doma.**

Dievčatá však nič neponechávali na náhodu. Žeby privolali mládencov, poslúžiť im malo aj čarovanie, čiže magické praktiky. Ako napr. v Hložanoch v Báčke:

**Ena zametala chižu a vraví: Metie, metie metlička.
A druhie: Koho metie metlička? Mládencov.
Kerich? Horničanou, Douničanou, Zo Stariho šoru,
Novošorcou, Zašťanou, Aj obecnich bikou -
Ha, ha, ha! Tak sa vražilo, žebi nám mládenci prišli!**

Mládenci pravdaže prišli. Neobišli žiadnu kúdeľnú chyžu. Prichádzali v tzv. dievocké dni – utorok a štvrtok. Nikdy nie v piatok. Avšak nikde neprišli podaromnici a nepripravení. Ich záľubou bolo porobiť dievkam nejaké škraty. Najradšej im podpaľovali kúdele, alebo im zhadzovali dratvy z kolovratov. Často sa usilovali dievkam uchmatnúť z ruky vreteno alebo praslicu s kúdeľou a vybehnúť s tým do pitvora. Dievky si museli ísť vypýtať tie veci. Lenže dostali ich, len ak pod kochom mládencia pobozkali. Stávalo sa, že pre praslicu prišla zo žartu iná dievčina. To bolo akoby na posmech. Akže si doktorá dievčina pre svoju vec do pitvora neprišla,

Dievocké priadky s harmonikárom
Hložany, Srbsko, polovica 20.stor.

Pranie konopí. Josip Generalić
Podunajsko-panónska nížina, Srbsko, 1959

mládenec ju na kolene rozlomil a šmaril naspäť do izby. To boli vari najčastejšie praktiky kurizovania a prejavovania náklonnosti. Dievčatá sa im za to odvdáčovali varenou kukuricou posypanou makom a cukrom. Akže mládenci prišli aj s tamborášom alebo meškárom, ich návšteva sa nezaobišla ani bez tanca.

Keď sa mládenci pobrali k odchodu a boli už vonku na ulici, priadková mamouka poslala niektoré z dievčat, aby išla „zatvoriť dverce“. Tam už na ňu čakal jej vyvolený, aby sa s ňou mohol vrúcnejšie rozlúčiť.

Spoločenský a zábavný program mládeže mal na priadkach mnohoraké podoby. Katarína Kukučková (nar. 1900) zo Selenče porozprávala študentom z Univerzity v Novom Sade o *Chodení s paničkami*:

„Ja keď som bola diouka, tajšli zme na priatke. Hajde, čo budeme neska robiť? Prvo si napukáme kukuricu a potom hajde s paničkami. Ja som sa obliekla za mladího zaťa. Zuza Zahorcova bola za mladú nevestu. A ena bola za farára, čo ich mal sobášiť. A tak sme tajšli od priadkou do priadkou po celej dedine. A keď sme sa tam osobášili, vyspievali a vytancovali, zvrtili sme sa a hajde podme ďalej. A chlapani hibaj za nami. Obháňali nás, chceli tie paničke pochítať“.

Na Dolnej zemi si dievčatá spestrovali priadky aj ich občasným predĺžením až do ranných hodín, čo sa nazývalo *Prepriadanie noci* alebo že sa *Presádza zora*. Nachystali si k tomu slávnostnejšie jedlá, koláče aj vínko. Obyčajne sa do takýchto kúdelných izieb prikmotrili aj mládenci, takže veselosť, muzika a tanec trvali až do svítania.

Práve pre takúto uvoľnenosť, tancovačky a erotické hry v priadkových izbách sa kňazi a svätoškárski presbyteri nad priadkami

pohoršovali. Na priloženom obrázku o stredovekých priadkach vidno, že sa tam čítavalo, zaiste z náboženských kníh. Keď Matej Markovic, evanjelický kňaz v Sarvaši, v roku 1750 zostavil a uviedol do života *Obecný a cirkevný poriadok*, napísal tam:

„Není větší bláznovství v celém svete, jako je tanec. Tance se všechny zakazují mimo svatebního veselí. Prátky zakazujem, příčiny sú mnohé“.

Čas konopí, ich pestovania a spracovávaní, ako aj čas dievockých priadok a kúdelných chyží, je už nenávratne minulosťou. Zrejme preto sa Ján Kišgeci podujal napísať o tom obsažné svedectvo. V jeho záverečných odstavcoch pripomenul význam konopí a konopného vlákna, ktoré akoby pomáhalo držať rodiny dolnozemskej Panónie. A zachovávať tam tradície sedliackeho spôsobu života. Lenže aj niekdajší spôsob života sa už vytratil, zostávajú iba spomienky.

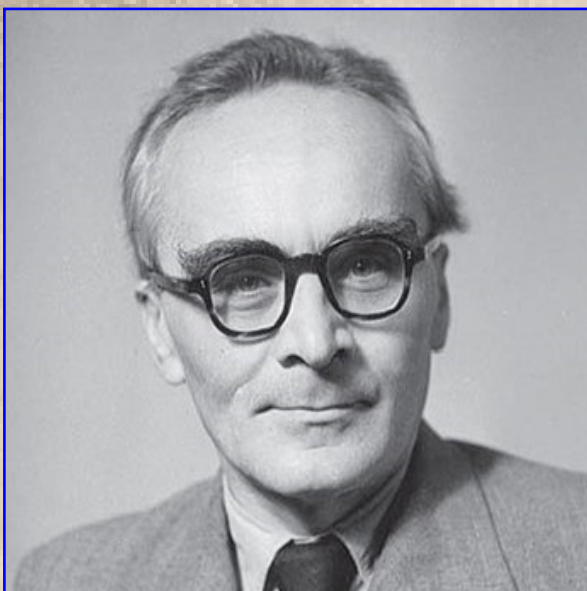
Novoty, čo prišli pozdejšie, iba potvrdili, že s konopami a všetkým, čo s nimi súviselo, odišiel kus pokoja a radosti, ktoré vedelo dočariť často aj samotné vrždanie kolovratu. Vytratil sa ten pocit spokojnosti, ktorý ľudia mávajú po dobre vykonanej práci. Vymkla sa z rúk týchto ľudí niť, ktorá dolnozemskej život spájala s minulosťou.

Čím to teraz nová doba, moderný život nahradí?

Na dievockých priadkach
nechýbala ani módna
prehliadka ich odevu,
Hložany, Srbsko
polovica 20. stor.

- Ján Botík -

Andrej Mráz

* **28. november 1904 Báčsky Petrovec**
† **29. máj 1964 Bratislava**

Akademik, historik, kritik, zakladateľ slovenskej dramaturgie, redaktor, univerzitný profesor.

"Nikdy som sa Petrovcu neodcudzil, nikdy som neprestal mať k nemu prítulný, citový vzťah, ale veľmi zavčasu sa vo mne ustálila túžba žiť a pôsobiť mimo rodiska"

120. výročie narodenia a 60. výročie úmrtia

Významná a výrazná osobnosť slovenského literárneho historika a kritika, zakladateľ slovenskej dramaturgie, divadelnej histórie, redaktora a organizátora kultúrneho života, univerzitného profesora a akademika Andreja Mráza nestratila na význame a na úcte ani po 60. ročnom období od jeho odchodu na večný odpočinok.

Rodičia Andreja Mráza

Akademik Andrej Mráz sa narodil pred 120. rokmi, 28. novembra 1904 v Petrovci, slovenskom vojvodinskom prostredí, vtedy Rakúsko - Uhorsko, dnes Báčsky Petrovec v Srbskej republike.

Jeho rodičia otec Andrej Mráz a matka Zuzana Mrázová (rod. Labáthová) boli roľníci, nie až tak majetní, ale zase duchom a dušou slovenskí vlastenci. V tomto duchu vychovávali aj svoje deti, syna Andreja a dcéru Zuzanu. Andrejov otec sa zúčastnil ako zvolený delegát Petrovca na zasadaní Veľkého národného zhromaždenia Srbov, Buňevcov a ostatných Slovanov z Báčky, Banátu a Barane konaného 25. novembra 1918 v Novom Sade. Tu sa rozhodlo, že sa Vojvodina pričlení k Srbskému kráľovstvu a potom sa zaradí do nového štátu do Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov. Okrem toho, otec akademika Andreja Mráza sa citeľne pričínal v realizácii založenia Slovenského gymnázia v roku 1919 v Petrovci.

Školské roky

Andrej Mráz navštevoval slovenskú ľudovú a meštiansku školu v Petrovci do svojich 13 rokov. Potom šiel za vzdelaním do sveta a už sa natrvalo do svojho rodiska nevrátil. Avšak, na domov a rodisko nezabudol a nezaprel ho, o čom napísal: *"...Nikdy som sa Petrovcu neodcudzil, nikdy som neprestal mať k nemu prítulný, citový vzťah, ale veľmi zavčasu sa vo mne ustálila túžba žiť a pôsobiť mimo rodiska..."* V rokoch 1917-1918 študoval na maďarskom gymnáziu v Novom Urbese (Srbsko) a v rokoch 1918-1919 v Békešskej Čabe (Maďarsko). Po skončení prvej svetovej vojny študoval na srbskom gymnáziu v Novom Sade, kde v roku 1925 maturoval. V rokoch 1925-1929 absolvoval Filozofickú fakultu Univerzity Komenského (FF UK) v Bratislave.

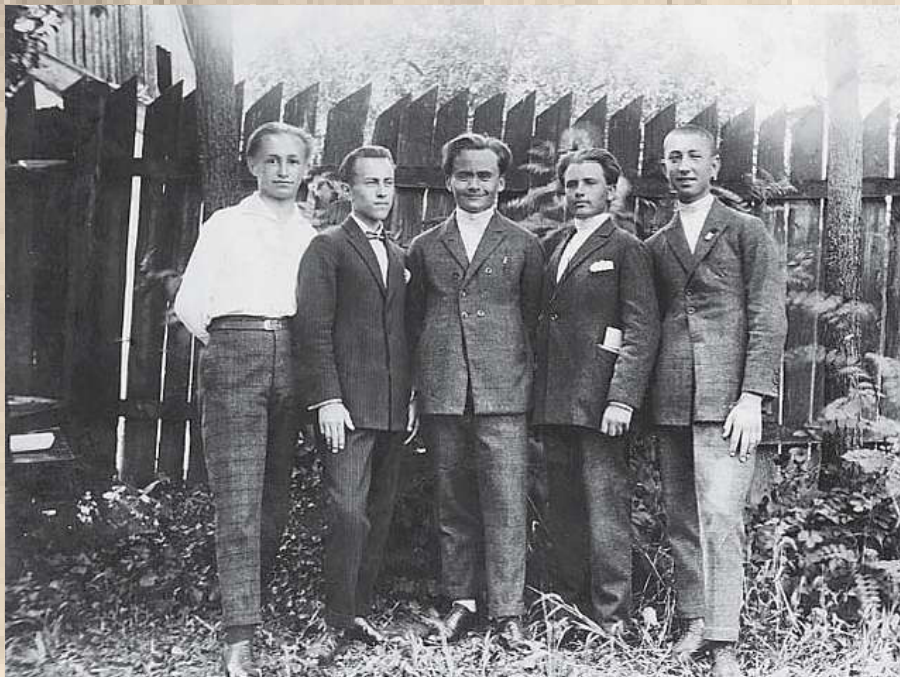
Pracovný život

V roku 1929 získal titul PhDr. Po vysokoškolských štúdiách pracoval

ako dramaturg činoherného súboru Slovenského národného divadla v Bratislave a potom prijal ponuku Matice slovenskej a odišiel do Martina. Stal sa referentom jej Literárnohistorického odboru a hlavným redaktorom matičných Slovenských pohľadov. V roku 1938 sa habilitoval za docenta a z Martina sa vrátil do Bratislavy. Od roku 1938 pedagogicky pôsobil na FF UK. Pracoval ako vedúci oddelenie jazyka slovenského a dejín slovenskej literatúry, súčasne viedol divadelný seminár a seminár slovenskej filológie. Popri tom sa zaoberal aj divadelnou kritikou. Od roku 1953, až do svojej smrti roku 1964, bol vedúcim Katedry slovenského jazyka a literatúry na FF UK. Na škole začínal roku 1939 ako mimoriadny a od roku 1941 ako riadny univerzitný profesor.

Kariérne funkcie

Krátko zastával aj akademické posty, v rokoch 1949-1950 bol dekanom a v rokoch 1950-1952 prodekanom FF UK. Za akademika Slovenskej

Andrej Mráz (1904 – 1964) so študentmi v Báčskom Petrovci (Srbsko), 1923

zdroj:

<https://garystockbridge617.getarchive.net/amp/topics/andrej+mraz>
<https://garystockbridge617.getarchive.net/amp/topics/andrej+mraz>

akadémie vied a umení ho menovali roku 1952.

Literárna tvorba

Od druhej polovice dvadsiatych rokov pravidelne uverejňoval literárne kritiky, články a state o literatúre, predovšetkým o próze, neskôr aj o dráme a divadle a zamýšľal sa nad problémami slovenskej kultúry, ktorá sa v priaznivejších podmienkach začala rýchlejšie rozvíjať. Venoval sa prekladaniu a popularizovaniu južnoslovanských literatúr, najmä srbskej a chorvátskej, nemalú pozornosť venoval slovenským spisovateľom z Vojvodiny. Tejto problematike venoval aj niekoľko poznámok vo svojich denníkových zápiskoch, ktoré vznikli roku 1958: *...znovu som si uvedomil, ako tí naši krajanovia sa čoraz viac strácajú, zostávajú mimo zaradenosti slovenskej a do juhoslovanskej sa ešte nevedia organicky včleniť. Mali by sme im my viacej vychádzať v ústrety a aktivizovať zväzky medzi nimi a nami...*

Obával sa, že ich zastihne nenútené odnáródňovanie, a preto si myslel,

že by bolo dobré „...ak sa ešte podarí väčší počet presťahovať ich na Slovensko...“

Jeho obavy sa nenaplnili, lebo práve roky 60. a 70. boli pre Slovákov v Juhoslávii v oblasti literatúry a kultúry veľmi plodné.

Andrej Mráz napísal vyše tridsať kníh, stovky štúdií a článkov. Ako vysokoškolák vydal prvú monografiu o Vajanskom: **Svetozár Hurban Vajanský: štúdiá** (1926).

V tridsiatych rokoch 20. storočia do tlače pripravil rozsiahlu edíciu **Sobrané diela Svetozára Hurbana Vajanského**. Je autorom monografických štúdií: **Jozef Škultéty** (1933), **Matica slovenská v rokoch 1863 – 1875** a **Ján Kalinčiak** (1936), **Literárne dielo Terézie Vansovej** (1937).

Napísal dielo o petrovskom rodákovi Gustávovi Maršallovi-Petrovskom pod názvom: **Odlomená vetva: esej o literárnom diele Gustáva Maršalla-Petrovského** (1939), o H. Gavlovičovi Gavlovičova **Škola kresťanská** (1940), o petrovskom učiteľovi a spisovateľovi Jánovi Čajakovi **Realistický prozaik Ján Čajak** (1944), vypracoval **Literárny profil Mikuláša Štefana Ferienčíka** (1959) a **Jána Kollára, Ján Kollár: literárna**

štúdiá (1952) a **Ruské momenty** v diele Jána Kollára: **štúdiá** (1946). Pripravil syntetické **Dejiny slovenskej literatúry** (1948) a syntézu **Slovenská literatúra od sedemdesiatych rokov 19. stor. po rok 1918** (1952). Vydal knihy **Spoločenské otázky v predprevratovom slovenskom románe** (1950), napísal **Poprevratové dielo Martina Kukučina** (1953) a štúdiu **Medzi našimi literatúrami** (1960). A ešte aj rad ďalších diel.

Posmrtno vyšli jeho spomienkové a autobiografické diela: **Čím slovo žilo** (1967), **Brázdami života** (1974); výbery z recenzistiky a článkov **Medzi prúdmi** (1969) a **Minulosť a prítomnosť slovenskej kultúry** (1987).

Učiteľské roky

Andrej Mráz ako profesor každodenným literárnym úsilím vychovával stovky svojich žiakov a orientoval ich na najzávažnejšie, najvýznamnejšie hodnoty našej a svetovej kultúry. Vo svojich prednáškach vyzdvihoval skutočnosť, že každá literatúra ak chce byť veľká, musí úzko súvisieť s ozajstným životom. Jeho intelektuálna a etická náročnosť veľmi pozitívne ovplyvňovali študentov. Nemal rád intelektuálnu pohodlnosť, ako aj nedoceňovanie vlastnej národnej kultúry.

Mať volá

Ako rodák z Petrovca akademik Andrej Mráz je pre presídlených Slovákov z Juhoslávie významným tým, že bol veľmi horlivým zástancom repatriácie (presídlenia) Slovákov z Juhoslávie v rokoch po 2. svetovej vojne. Vtedy sa, na základe odporúčaní Košického vládneho programu, rozprúdila akcia presídľovania Slovákov zo zahraničia do Československa, známa pod menom *Mať volá*.

Zo štátov bývalej Dolnej zeme: Maďarska, Rumunska, Juhoslávie a potom aj z Bulharska sa vtedy presťahovalo cca 150 000 Slovákov, najviac z Maďarska.

Andrej Mráz (1904 - 1964) druhý sprava s manželkou Leou Mrázovou (1904 – 1995), František Jesenský, Ján Smrek, Martin Benka a iní priatelia

zdroj: <https://garystockbridge617.getarchive.net/amp/topics/andrej+mraz>

Spolok Slovákov z Juhoslávie

Keď ide o uvedené presídľovanie Slovákov z Juhoslávie je potrebné vyzdvihnúť, že už roku 1945 skupina Slovákov z Juhoslávie, ktorí na Slovensku už žili, formovala Prípravný výbor, ktorý mal pripraviť potrebné materiály a zvolať valné zasadnutie budúcej krajanskej organizácie presídlencov z Juhoslávie, teda Spolku Slovákov z Juhoslávie (SSJ).

Andrej Mráz v Prípravnom výbore pôsobil ako veľmi aktívny člen. A preto nie je čudné, že ustanovujúce zhromaždenie Spolku Slovákov z Juhoslávie, ktoré sa konalo dňa 14. októbra 1945 v zasadačej miestnosti Slovenskej ligy v Bratislave, viedol práve Andrej Mráz. Na valnom zasadnutí boli schválené stanovy SSJ a zvolené jeho legitímne vedenie. Za predsedu SSJ bol zvolený JUDr. Samuel Šeprák,

rodák z vojvodinskej slovenskej obce Hložany.

Účelom vzniku SSJ bolo pomáhať presídleným Slovákom z Juhoslávie v novej vlasti.

O Slovákoch vo Vojvodine

S cieľom podať podrobnejšie informácie o dolnozemských Slovákoch, najmä Slovákoch z Juhoslávie, zoznámiť slovenskú politickú ale aj širšiu verejnosť o ich histórii, živote, kultúre, školstve, záujmoch a iných aspektoch života, Andrej Mráz napísal esej pod názvom *Rozhovory o juhoslovanských Slovákoch*, ktorú vydalo nakladateľstvo Pravda v roku 1948.

Už prvá veta v tejto eseji odhaľuje zámer ale aj citové prepojenie autora na našu krajanskú ratolesť: *"...Všelijako už dávnejšie usilujem sa šíriť medzi nami vedomosti a záujem*

o juhoslovanských Slovákoch... Informácie o dolnozemských Slovákoch tu doma prijímajú sa ako čosi odľahlé..." A hneď na to slovenskej verejnosti vysvetľuje, že Slováci v Juhoslávii majú silné väzby na starú vlasť: *"...I sedliacky otec svojmu synovi rozprával, že naše korene nie sú v týchto končinách, že sme my sem odkiaľsi prišli, že my tam ďaleko máme korene a že sa tá krajina volá Slovensko..."*

Uvedenú esej písal ako istú spoločenskú objednávku, aby slovenskému čitateľovi a občanovi vysvetlil, kto to vlastne má z Juhoslávie prísť do Československa, teda na Slovensko. Andrej Mráz s touto esejou nemal literárne ambície, mala poslúžiť iba ako informácia o Slovákoch v Juhoslávii, pravda, veľmi emotívna a subjektívna. Avšak, z takto plánovanej spoločenskej objednávky vzniklo jedno z najkomplexnejších diel o

Esej Rozhovory o juhoslovanských Slovákoch

nežičlivosťou a s nezaujmom. Neprídu cudzí. Nie príselci. Vlastní. Sú orgán slovenského telesa. A orgán zdravý....“

Avšak, musíme uznať, že proces presídlenia Slovákov zo zahraničia, vrátane z Juhoslávie, do Československa, bol nedostatočne organizovaný. Bolo veľa problémov, napr.: presídlenci často nemali kde bývať, nemali prácu, zo začiatku nemali sociálne a zdravotné poistenie, mali problémy s deťmi, ktoré mali chodiť do školy a niektoré neovládali slovenčinu na požadovanej úrovni a pod.

Celkovo sa z Juhoslávie do Československa v uvedenej akcii *Mať volá*, v rokoch 1945 – 1950, presídlilo okolo 3000 Slovákov. Boli aj také slovenské rodiny, ktoré sa sklámali v novom prostredí, nedarilo sa im usadiť, a preto sa rozhodli vrátiť do Juhoslávie. Najpočetnejšia skupina tých krajanov z Vojvodiny ale aj z chorvátskej Slavónie, ktorí na Slovensku zostali, sa usadila na južnom Slovensku, menej na východnom a strednom a veľký prúd zakotvil v Bratislave.

Akademik Andrej Mráz zomrel náhle po záchvate srdcovej choroby pred 60. rokmi, 29. mája 1964 v Bratislave, pochovaný je v Slávičom údolí kde má náhrobný pomník s autogramom.

Spolu s manželkou, významnou slovenskou výtvarníčkou, akademickou maliarkou a romanistkou Leou Mrázovou rod. Kršákovou (1906-1995) vychoval dve deti, syna Andreja, spisovateľa a dcéru Leu, architektku.

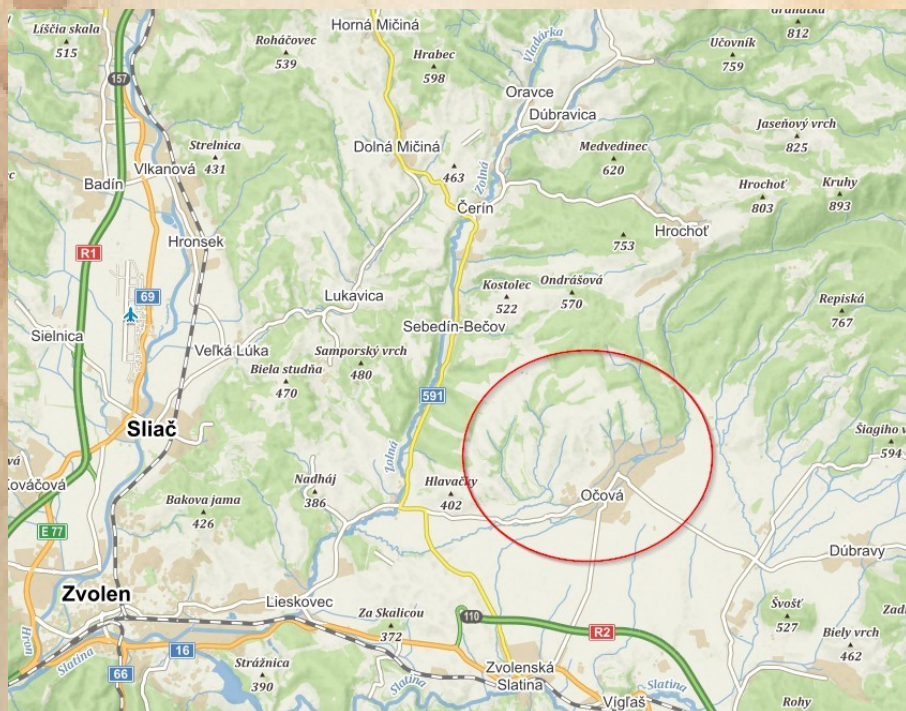
Za svoje literárne dielo bol Andrej Mráz vyznamenaný *Radom práce* in memoriam. Po ňom je pomenovaná ulica v Bratislave, Mestská časť Ružinov.

- Samuel Jovankovič -

Slovákov vo Vojvodine. V ňom emotívne, vlastenecky a spontánne opisuje dejiny tamojších Slovákov, rozprávačsky, bez ilúzie o potrebe štylistickej úpravy vypovedal, čo mu na srdci ležalo, aj to, čo sa dovtedy na hlas nepovedalo, nenapísalo, ale možno iba ústne podávalo, o tvrdej práci tamojších Slovákov, o spolunažívaní rôznych národov na území vtedy južného Uhorska, o školských a kultúrnych aktualitách ale aj potrebách tamojších Slovákov.

Teda, uvedenú esej môžeme vnímať aj ako prejav kultúrnej pamäti, zahrnujúci historické poznatky, ale aj ako nostalgii za rodnou hrudou. Bol presvedčený, že na Slovensku sa málo vie o Slovákoch v Juhoslávii, a preto takto vysvetlil poslanie svojej eseje: „... *A tak tieto rozhovorové poznámky chcú slúžiť i tomu, aby v chvíli, keď výpravy slovenských repatriantov z Juhoslávie nájdú sa na našej pôde, medzi nami nestretávali sa s*

Ako sa dostali niektoré priezviská z Očovej na dolnú zem

presídlili z Komlóša do Nadlaku. Identifikovala spolu 767 osôb. Je zaujímavé, že mnoho rodín prihlásených na presídlenie sa napokon nepresídlilo, ale zase sa presídlilo aj mnoho rodín, ktoré v zozname prihlásených neboli.

Ako vidno, Nadlak osídľovali najmä Komlóšania, ale veľa ľudí prišlo aj priamou migráciou z "Hornej zeme". A v matrikách úmrtí Nadlaku nájdeme často zmienku o pôvode daného zosnulého. Aby bola naša analýza väzieb na Očovú čo najpresnejšia, naindexovali sme do našej databázy aj matriku sobášov z cirkevného zboru v Očovej za obdobie rokov 1780 - 1820. Tieto sobáše sme sa následne pokúsili "napárovať" na záznamy z matrik v okolí Nadlaku.

V matrike sobášených cirkevného zboru v Očovej sú aj záznamy o obyvateľoch z príslušných osád, ako Čerín, Dúbravica, Hrochoť, Sebedín, Zolná a p. Za obdobie rokov 1780 - 1820 je v matrike ECAV v Očovej zaznamenaných spolu 904 sobášov.

Mapka Očovej a okolia

Ako sme teda postupovali v našej analýze:

- Ako prvé sme nahrali sobáše matriky Očovej za obdobie rokov 1780 - 1820
- Následne sme sa pokúsili zdokumentovať (spárovať) záznamy o krstoch či úmrtiach v už naindexovaných vyššie spomenutých dolnozemskej matrikách (pre zjednodušenie ich budeme nazývať matrika regiónu) na záznamy o sobášoch z matriky Očovej. Teda hľadali sme také záznamy o krstoch, či úmrtiach v "matrike regiónu", kde údaje o otcovi a matke zodpovedali údajom o ženíchovi a neveste v matrike Očovej. Samozrejme musel

Po siedmich rokoch sústavnej práce na postupnom spracovaní matrik dolnozemskej obcí založených Slováckmi máme v databáze už vyše 600 000 spracovaných matričných záznamov (krsty, sobáše, úmrtia). Doteraz sme takto spracovali matriky obcí najmä z okolia Slovenského Komlóša - Komlóš, Nadlak, Bánhedeš, Ambrózka, Čanádalbert, Pitvaroš za obdobie od ich vzniku po rok 1947. Dokončujeme spracovanie matrik Békešskej Čaby, začali sme spracovávať matriku Sarvaša. Postupne spracovávame aj matriky slovenských obcí z oblasti Vojvodiny v Srbsku (Báčska Palanka, Kulpín). V databáze spracované údaje zahŕňajú už pomerne veľkú časť Slováckmi osídlených dolnozemskej obcí, za dosť dlhé časové obdobie. Dá sa povedať, že aj z pohľadu štatistiky už má databáza značnú výpovednú hodnotu. Informácií je už dosť na to, aby sa z nich dali robiť rôzne štúdie.

Takto sme sa pokúsili zdokumentovať, ktoré konkrétne

rody sa na Dolnú zem presídlili z oblasti okolo Očovej. Dobrý podklad k tomu poskytuje matrika Nadlaku. Nadlak sa začal Slováckmi osídľovať od roku 1802. Množstvo Slováckov prišlo do Nadlaku z Komlóša.

Osídlenie Nadlaku Komlóšanmi popisujú Daniel Zajac a Ľudovít Hán v knihe „*Dejepis starého i nového Nadlaku*“ nasledovne: „...keď 27.8.1800 milostivý kráľ vydal nariadenie, aby medzi nimi a Ruminmi chotár tento rozdelený bol. Na to pristali Komlóšania a s niektorými čabianskymi a sarvaškými Slováckmi zmluvu asi 200 rodín podpísalo, potom roku 1802 v jeseň im vymerané zeme poorali, zasiali, na zimu sa ale každý jeden do svojej domoviny navrátil.“

Roku 1803 „...poponáhľali sa do svojej novej vlasti a domy stavať začali.“

Ako je popísané v knihe „Matrika Slovenského Komlóša“, kolegyňa Renata Gombárová analýzou matričných záznamov (najmä krsty a úmrtia detí) identifikovala rodiny, ktoré sa v období rokov 1802 - 1805

aj dátum krstu, či úmrtia na Dolnej zemi logicky zodpovedať dátumu sobáša v matrike Očovej.

- Takto sme vybrali sobáše z matriky Očovej, ktoré mali dokázateľne väzbu na dolnozemske matriky.

- Z toho sme potom vytvorili zoznam priezvisk "čefadných otcov", ktoré dokázateľne pokračovali v spracovaných dolnozemske matrikách.

- U týchto priezvisk sme zdokumentovali prvý výskyt tohto priezviska v "matrike regiónu".

- Priezviská, ktoré sa v "matrike regiónu" vyskytujú až po roku cca 1803 sú s veľkou pravdepodobnosťou pôvodom z Očovej a okolia.

Matrika ECAV v Slovenskom Komlóši bola vedená od roku 1746, matrika ECAV v Békešskej Čabe bola vedená od roku 1728. Matrika Nadlaku od roku 1803, Pitvarošu od roku 1824, Čanádaltbertu, Ambrózky a Bánhedešu až po roku 1844. Najčastejšie sa vyskytujúce priezviská ženíchov v matrike Očovej:

Mazúch	35
Holík	34
Dorotovič	26
Ostrolucký	26
Uhliar	26
Blaško	23
Škamla	19
Debnár	17
Kováč	17
Senko	15
Selecký	15
Poničan	13
Maľa	13
Borguľa	12
Chabada	12
Sedliačik	12

Priezviská z matriky sobášov v Očovej, ktoré sa vyskytujú v "matrike regiónu":

Priezvisko a prvý výskyt v matrikách regiónu

Boháčik

úmrtie 1831, Nadlak (výskyt aj v Čabe 1769)

Čilo

úmrtie 1828, Nadlak

Debnár

úmrtie 1758, Komlós Čaba Sarvaš Hrochoť...

Dorotovič

sobáš 1752, Komlós Čaba Pitvaroš Nadlak...

Fil'o

úmrtie 1789, Komlós Čaba Vasárhely Battonya Nadlak

Galis

sobáš 1804, Nadlak (priezvisko ale hojne v matrike Čaby)

Holík

úmrtie 1807, Komlós Nadlak Pitvaroš

Hraško

sobáš 1806, Komlós Čaba Nadlak Pitvaroš (Zolná pri Očovej)

Chabada

sobáš 1816, Nadlak

Jaso

úmrtie 1828, Nadlak Pitvaroš

Jasovský

sobáš 1820, Nadlak Pitvaroš Bánhedeš..

Karkalík

úmrtie 1819, Komlós

Kmeť

1747, Komlós

Kožuch

úmrtie, 1816 Nadlak Pitvaroš Bánhedeš (Očová, ale aj Rozložná)

Kriek

úmrtie 1806, Nadlak

Krnáč

sobáš 1769, Komlós

Macek

sobáš 1806, Nadlak

Maľa

1760, Komlós

Martinec

1819, Nadlak

Matuška

úmrtie 1762, Komlós

Muránsky

1806, Nadlak Pitvaroš

Nigríni

úmrtie 1749, Komlós (asi sa časom premenilo na Igríni)

Pavlík

sobáš 1748, Komlós

Pivulus

úmrtie 1818, Nadlak

Plavec

úmrtie 1807, Nadlak Čaba

Rajčok

sobáš 1826, Komlós

Sámel'

úmrtie 1847 Komlós Nadlak Bánhedeš...

Sedliačik

1807, Nadlak

Šemetka

1808, Nadlak, Komlós...

Šiagi

1819, Nadlak

Sláva

1809, Nadlak

Šouc

úmrtie 1812, Nadlak Pitvaroš

Srnka

1793, Komlós

Tiekal

sobáš 1818, Nadlak

Turian

1812, Nadlak Pitvaroš Čanádaltbert

Valentík

1760, Komlós

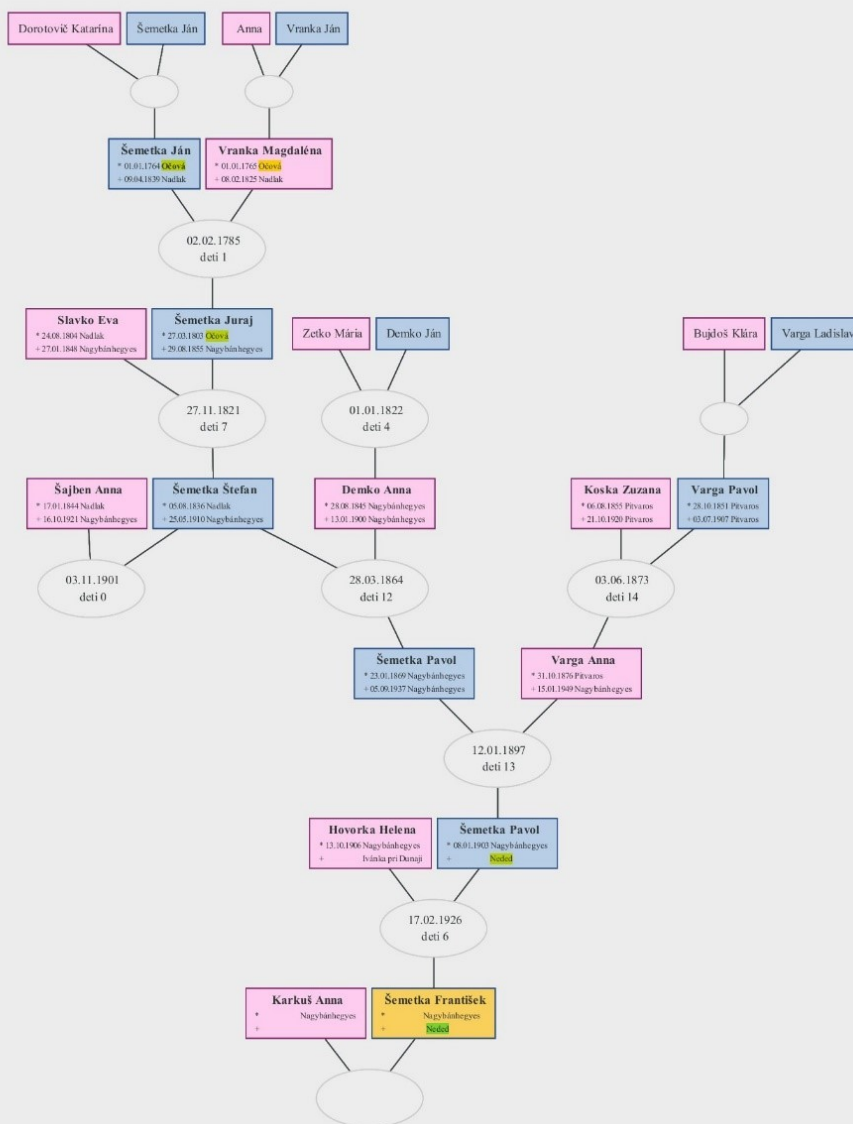
Valocka

úmrtie 1806, Komlós

Zahorec

sobáš 1765, Komlós

Zolňan

Grafické znázornenie genézy priezviska Šemetka cez 5 generácií

Hrob Pavla Šemetku (bratranca Štefana Šemetku) s manželkou Annou Moravskou vo Vlčanoch

Hrob Pavla Jasovského s manželkou Annou Stratinskou v Sládkovičove

Je teda možné tvrdiť, že priezviská z Očovej, ktoré sa v "matrike regiónu" vyskytovali až po roku 1803 s veľkou pravdepodobnosťou prišli na dolnú zem práve z oblasti Očovej.

Takto boli identifikované priezviská:

Boháčik, Čilo, Holík, Hraško, Chabada, Jaso, Jasovský, Karkalík, Kriek, Macek, Martinec, Muránsky, Pivolus, Sámeľ, Sedliačik, Šemetka, Šiagi, Sláva, Šouc, Tiekal, Turian, Valocka

Podrobná analýza niektorých rodov z Očovej, ktoré pokračujú v matrikách okolo Komlóša:

Juraj Šemetka z Očovej

- V prvej generácii rodičia Ján Šemetka a Magdaléna Vranková, obaja z Očovej sa sobášili v Očovej dňa 2.2.1785. Ešte v Očovej sa im 27.3.1803 narodil syn Juraj. Niekedy v období 1804 – 1820 sa presídlili do Nadlaku.

- V druhej generácii – sa 27.11.1821 Juraj Šemetka ženíl s Evou Slavkovou z Nadlaku (rodičia Evy prišli do Nadlaku z Komlóša). V období 1828 – 1832 manželia Juraj Šemetka a Eva Slavková museli žiť na Pitvaroši, lebo sa im tu narodili 3 deti Juraj, Mária a Martin. (Je veľmi pravdepodobné, že sa im narodili deti aj skôr, keďže sa sobášili už v roku 1821, avšak v nami spracovaných matrikách sa nedajú dohľadať.)

Po roku 1832 sa rodina pravdepodobne opäť presťahovala do Nadlaku, lebo sa im v Nadlaku narodili deti Adam (*1833), Štefan (*1836) a Alžbeta (*1842).

V období medzi rokmi 1842 – 1845 sa rodina zase presťahovala, tentokrát do Bánhedešu. Tu sa im 17.7.1845 narodila dcéra Zuzana.

- V tretej generácii sa Štefan Šemetka 3.1.1864 v Bánhedeši oženil

s Annou Demkovou, tiež z Bánhedeša a narodilo sa im tu 12 detí (Štefan, Zuzana, Pavol, Pavol, Ján, Mária, Anna, Judita, Alžbeta, Ján, Ondrej a Zuzana), z ktorých 4 (Zuzana, Pavol, Ján a Zuzana) sa nedožili dospelosti.

- V štvrtej generácii sa Pavol Šemetka v Bánhedeši ženíl 12.1.1897 s Annou Vargovou z Pitvaroša (predkovia Anny Vargovej pochádzali z Rejdovej – vetva Kostka, z Málnica – vetva Matúš a vetva Lipták, zo Slovenskej Stamory – vetva Ponický) V Bánhedeši sa im narodilo 13 detí (Anna, Zuzana, mŕtvonarodené, Zuzana, Pavol Alžbeta, Alžbeta, Mária, Alžbeta, Judita, Žofia, Martin, Ján) z ktorých sa iba 5 dožilo dospelosti (Zuzana, Pavol, Mária, Alžbeta, Judita).

- V piatej generácii sa v roku 1926 Pavol Šemetka (*8.1.1903) ženíl s Helenou Hovorkovou z Bánhedešu a mali spolu 6 detí (Pavol, Helena, Judita, Anna, Zuzana a František). Rodina sa v roku 1947 presídlila do Nededu. Takto priezvisko Šemetka putovalo z Očovej pri Zvolene a v priebehu času sa dostalo cez Nadlak, Pitvaroš, Bánhedeš až do Nededu a Vlčian.

Juraj Jasovský z Očovej

- V prvej generácii rodičia Juraj Jasovský (pôvodom zo Sliezska) a Anna Filo – Škrupina z Očovej sa sobášili v Očovej dňa 11.2.1811. Ešte v Očovej sa im v roku 1813 narodil syn Juraj. Niekedy v období 1817 – 1835 sa rodina presídlila do Nadlaku. Či sa s manželom Jurajom (umrel v Nadlaku v roku 1835) presídlila aj Anna nevieme povedať, lebo v matrikách sa nepodarilo dohľadať jej úmrtie.

- V druhej generácii – mali bratia Juraj a Ján Jasovský v Nadlaku sobáš v jeden deň, 11.1835.

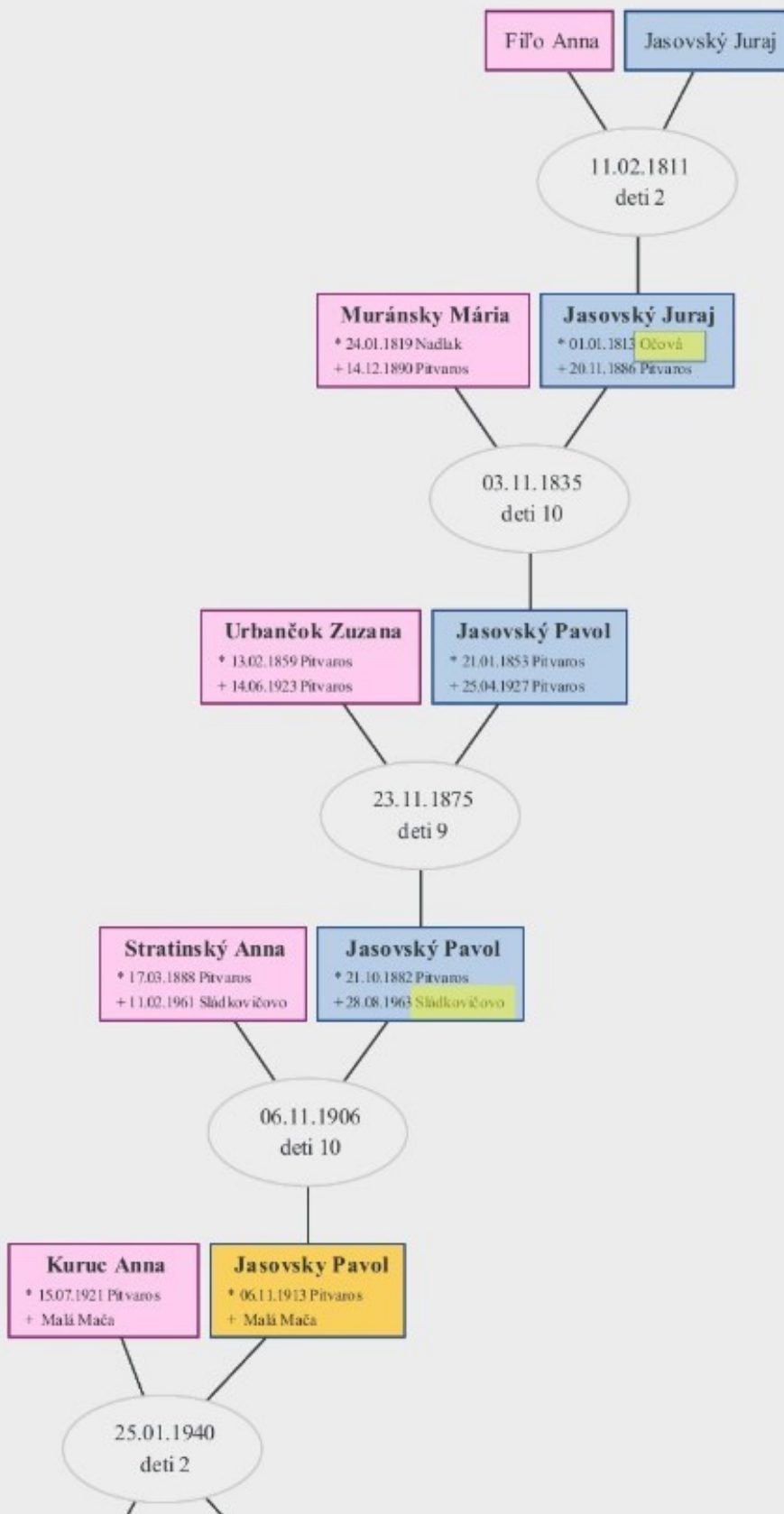
Juraj Jasovský sa ženíl s Máriou Muránskou z Nadlaku (pôvod rodičov Márie sa nepodarilo dohľadať). V období 1841 – 1851 manželia museli žiť na Pitvaroši, lebo sa im tu narodilo 10 detí (Mária, Zuzana, Ján, Juraj, Anna, Ondrej, Metej, Pavol, Mária, Mária) z ktorých sa iba 3 dožili dospelosti (Zuzana, Ján a Pavol).

- V tretej generácii sa 23.11.1875 v Pitvaroši ženíl Pavol Jasovský s Zuzanou Urbančokovou z Pitvaroša (ktorej predkovia pochádzajú aj zo Šivetíc – vetva Mrevko, Rozložnej – vetva Denko, Sarvašu – vetva Šonkoľ a Buzáš). V Pitvaroši sa im narodilo 9 detí (Zuzana, Mária, Alžbeta, Pavol, Ján, Ondrej, Štefan, Juraj, Jozef), z ktorých sa dospelosti dožilo 8.

- Vo štvrtej generácii sa Pavol Jasovský 11.1906 ženíl na Pitvaroši s Annou Stratinskou z Pitvaroša. Predkovia Anny Stratinskej pochádzajú aj zo Zaškova – vetva Repka, Sarvašu – vetva Buzáš. Manželom sa na Pitvaroši narodilo 10 detí (Pavol, Štefan, Adam, Štefan, Martin, Pavol, Ján, Štefan, Ondrej, Michal) z ktorých sa dospelosti dožilo 5 (Adam, Martin, Pavol, Ján, Štefan)

- V roku 1947 sa rodina transportom B-40-4-16 presídlila na Slovensko. Potomkov rodiny nájdeme pochovaných na cintorínoch v Sládkovičove, Malej Mači, ale aj v Trnave. Takto priezvisko Jasovský putovalo z Očovej cez Nadlak, Pitvaroš až do Sládkovičova.

- Ľubomír Kmeť -

Grafické znázornenie genézy priezviska Jasovský cez 4 generácie

Spomienky Jozefa Nosáľa boli uverejnené
v Ročenke Soplku Slovákov z Bulharska
v roku 2001

ROZPOMIENKY NA BRAŠLJANICU

Moje prvé spomienky na Brašljanicu pochádzajú z rozhrania rokov 1926-27, keď som mal tri - štyri roky, a viažu sa na našu starú mamu Nosáľovú. Pamätám sa, ako sedávali v zime pri peci v prednej chyži, na jednom boku ich obľúbená mačka a na druhom ja, prípadne som kľučal alebo sedel na šamlíku - stolčeku, na ktorom si držali nohy. Takmer vždy ma hladkali, alebo mi rozprávali hádky - rozprávky.

Raz prišli otec večer z poľa, navečerali sa a začali rozprávať o práci a zážitkoch dňa. Zmienili sa aj o tom, že sa zastavili vo vinici a že včasné hrozno už začína zrieť. Po chvíli, akoby v úvahách, poznamenali, že by hádam nezaškodilo vinicu strážiť a spýtali sa starej mamy, či by si ešte trúfali pobudnúť cez leto v kolibe a že by som mohol ísť s nimi aj ja. Keď som počul svoje meno, veľmi som sa zaradoval, lebo som mal starú mamu veľmi rád, najmä zato, že mi vždy rozprávali nejakú zaujímavosť, ale hlavne rozprávky. V posteli som nemohol od vzrušenia zaspáť a najradšej by som bol išiel do vinice hneď. Ráno som sa starej mamy spýtal, kedy pôjdeme a oni mi povedali, že nás otec vyvezú na nedeľu popoludní a že sa dovedy musíme ešte štyri razy vyspať. Nedeľa bola krásny slnečný deň. Hneď po obede sa dali otec s bratmi Jánom, Paľom a Mišom do roboty. Vynášali a ukladali na voz veci, čo nám mamička so sestrami pripravili. Nebolo toho málo, veď sme vo vinici mali ostať aj dva mesiace, nuž nám bolo treba kadečo: hrnce, trojnôžka na ohnište, paňvy na varenie, misky, taniere, hrnčeky, kártiky, príbory. Na spanie žochy, naplnené slamou,

aplóny, obliečky, plachty, uteráky. A, pravdaže, potraviny. Voz bol taký plný, že som s bratom Mišom sedel hore, vysoko na strožliakoch ako na slonovi s gondolou. Otec, brat Jano a stará mama sedeli vpredu s mačkou na lone. Môj pes Citróna pobehoval raz pred a raz za vozom. Keď sme išli hore dedinou, vyzerali sme ako kočovníci. Cesta do vinice v prvej doline nám trvala dobrú hodinu, lebo otec nechali kone, aby išli krokom. Vlastne sa rýchlejšie ani nedalo, pretože by sme sa boli rozsypali. Koliba bola už pripravená prijať nás. Brat Janko ju so sluhom, báčim Marcinom Pálenkášom dával do poriadku celú sobotu. Opravili strechu a prične, nanosili drevo z breštráňa, čiže agátového lesíka, a posekali ho. Len čo sme odbočili z kamenice a prešli pár sto metrov za zákrutou, hneď sme zočili kolibu, lebo stála na konci hrebeňa, obrátená dverami na západ. Hore prvou dolinou sme nestretli ani živej duše, ľudia svätili nedeľu doma. Otec zastali s vozom poniže cesty, ktorá pretínala náš pozemok na dvoje: vpravo v doline bola roľa, tam sa viniču nedarilo, a za ňou sa začínal agátový les, ktorý stúpал hore svahom až po nasledujúcu cestu na úbočí. Naľavo od cesty v doline sa asi poldruha metra vyššie začínala vinica a tiahla sa hore svahom až za hrebeň k ceste v doline, vedúcej do Kujloviec. Len posledných asi päťdesiat metrov bola zasa rovina a na nej roľa, lebo ani tam vinič nerodil. Otec a brat Jano povynášali všetky veci z voza do koliby, ktorá bola vzdialená od cesty zo dvesto metrov. Medzitým, čo oni chodili sem i ta, stará mama ukladali veci, ako a kde sa im

pozdávalo najlepšie a najvýhodnejšie. Aj brat Mišo a ja sme sa usilovali pomáhať, ako sme vedeli a vládali a vyniesli sme niekoľko kusov do koliby. Keď bolo všetko hore, pobrali sa otec s bratmi domov. Ešte sme ich na kuse vypravádzali pohľadmi a kývaním dolu dolinou a vzápätí sme si začali obzerať naše nové obydlie a jeho okolie.

Koliba vyzerala ako strecha domu, zložená rovno na zem. Keďže stála na svahu na nižšej strane vinice, dali otec vykopať asi meter hlboko do svahu, ale dole zároveň s chodníkom. Bola dlhá a široká zo štyri metre.

Na dlhom brehu, ktorým sa končil hrebeň medzi Kujlovskou a prvou dolinou pod našou vinicou, stáli ešte Petrákova, Žívova a Márkova. Žívovci a Márkovci boli Srbi. Dedo Márko a jeho žena žili vo vinici celé leto až dlho po obaračkách, kým bolo teplo. Ani jeden nevedel poriadne po bulharsky a nenaučili sa ani do smrti. Najväčšiu kolibu mali povyše nás, lenže v doline, Haníkovci. Bol to skoro naozajstný dom s veľkou chyžou a vpredu so širokou verandou, dnes by sa povedalo terasou. Rýchlo sme sa ešte za vidna najedli a ľahli si spať. Zobudil som sa až ráno, ani neviem o kolkej, na Citronin brechot. Stará mama už boli navarili rošťovku, ktorú som veľmi ľúbil a rád jedávam dodnes. Hneď po raňajkách som ich poprosil, aby sme išli po vinici, lebo som si zapamätal, že brat Jano rozprával, že už jesto zrelé hrozno. Behal som od jedného křča - koreňa k druhému, zobkal som zrelé bobule ako škorec. Ale stará mama ma poučili, že sa to nesmie, lebo že od

Pohľad na Brašljanicu

foto: Ján Michalko

zvyškov po odtrhnutých bobuliach na kostonkách začnú hniť ostatné bobule. Sľúbili, že vždy, keď budem chcieť, pohľadajú zrelý stravec a odrežú mi ho. Veru, mali prvé dni čo robiť, lebo som sa hrozna nevedel dojesť. Ešte šťastie, že už rýchle dozrievalo, takže nemuseli dlho hľadať. Idúc po vinici dolu svahom sme sa dostali cez cestu na roľu a odtiaľ k lesu. Pred ním stál rad čerešní a višní, ale už len kde-tu viseli na nich suché plody. Papekom sa mi podarilo niekoľko z nich zraziť a môžem povedať, že boli oveľa sladšie ako čerstvé. Stará mama potom povedala, že by bolo dobre, aby sme sa vrátili, lebo že o chvíľu bude poludnie a bude načim obedovať. Dobre vedeli, že mi hrozno a višne vystrúhali žalúdok, takže budem hladný. O chvíľu sa dali do varenia. Nakrájali zelenú papriku, vybrali z hlineného hrnca ovčie syry, upražili ich a obed bol raz-dva hotový. Napapkali sme sa, napili vody, stará mama umyli riad, ja som sa medzitým hral s Citronou a potom sme si ľahli pospať. Keď sme sa zobudili, oznámili mi, že pôjdeme do Haníkovej koliby navštíviť babu

Julišu. Koliba stála na úpätí svahu, na ktorom mali Haníkovci vinicu. U nich bývalo popoludní príjemne chladno, lebo sa dostala do tieňa stromov, ktoré stáli medzi ňou a vinicou a postupne i svahu, keď slnko zašlo zaň. Pomaly sme sa teda spúšťali dolu chodníkom medzi našou a Bezekovou vinicou. Citróna cupkala pred nami a podchvíľou sa obzerala, či veľmi nezaostávame. Keď sme zišli na cestu, zabočili sme doľava a asi po dvesto metroch hore dolinou doprava a už sme boli na chodníku k Haníkovej kolibe. Baba Juliša čosi robili zohnutá v zeleninovej záhrade pred kolibou a vystrelila sa až keď počuli, že ideme. Stará mama sa pozdravili - "Pán Boh pomáhaj" a baba Juliša odpovedali "Pán Boh uslyš". Ešte chvíľku sa prpľali v zemi a pozvali nás na verandu. Až teraz vyšiel spoza koliby ich vnuk Mišo o dva roky starší ako ja. Poznali sme sa dobre, vyrastali sme vedno, naše domy si stáli oproti šikmo len o jednu parcelu. Hrávali sme sa na ulici, u nich alebo u nás vo dvore. Hneď ma viedol za kolibu a ukázal mi svoje králiky. Jeho otec bol jedným zo štyroch poľovníkov

spomedzi Slovákov. Baba Juliša si vzali do vinice aj niekoľko sliepok. Jedna z nich mala kurence. Každé ráno ich vypustili z kurína, celý deň sa túlili vonku, hľadajúc červíky a všelijaký iný hmyz, a večer, keď uznali, že je čas, sa samy vrátili do chlieva, povyskakovali na pánty a predriemkali na nich celú noc. Keď ráno kohút zakikirikal, baba Juliša ich vypustili a ony sa zasa rozprchli kade-tade.

S Mišom sme sa dohodli, že zajtra ráno sa pôjdeme túlať aj my. Oni tu boli už štvrtý týždeň, pochodil obidve doliny, ba i ďalej a vyznal sa tam dobre. Najprv ma viedol k divej hruške, ktorú objavil pred niekoľkými dňami. Keď sme k nej prišli, priam som zhíkol od údivu. Zem pod jej korunou bola pokrytá hruškami - hnličkami. Vo vzduchu nad nimi poletoval všelijaký hmyz - včela, osy, muchy a na zemi pobehovali mravce a chrobáky od jednej k druhej. Ale, akoby sme ich ani neboli videli, začali sme zbierať krajšie a väčšie plody. Jedli sme ich bez umývania, len tú - ktorú sme utreli, všetky sa nám zdali čisté. Mišo ma upozornil, aby som dával pozor a nezahryzol do hrušky, na ktorej bola včela alebo osa. Joj, hrušky to boli také chutné a sladké ako med. Aj Citrónu chutili. Jedli sme, jedli, kým sme vládali, aj starým mamám sme nazbierali a pachtiac od preplnených žalúdkov sme sa pobrali domov. Baba Juliša už stáli na ceste, zabláňali si oči dlaňou, vyzerali nás a kričali: "Mišo, Mišo!" Boli zjavne nahnevaná, lebo keď sme prišli k nim, ho vyťahali za ucho a prísne mu prikazovali, aby odteraz vždy povedal, kde ide a kedy sa vráti. Keď sme sa lúčili, povedal mi, že zajtra pôjdeme inde a že mi pokáže voľačo, čo som ešte nikdy nevidel. Keď zahvízda, mám prísť k ich kolibe. Od tej chvíle som horel zvedavosťou, čo mi to chce ukázať? Aj moja stará mama už netrpezlivo čakali a očividne sa zaradovali, keď ma videli.

Martin Prebudila

Martin Prebudila, slovenský vojvodinský básnik, spisovateľ pre deti, prekladateľ, redaktor, predstaviteľ slovenského literárneho života vo Vojvodine, sa narodil 25. mája 1960 v Obrenovci v Srbsku.

Vyučoval slovenský jazyk a literatúru na základnej škole v Novom Sade (1983 – 1984), bol turistickým sprievodcom v Belehrade (1985 – 1986), novinárom v týždenníku Hlas ľudu (1988 – 1989) v Novom Sade.

Pracoval ako redaktor kultúrnej rubriky Slovenského vysielania Novosadskej televízie (od 1989), je redaktorom v Slovenskej redakcii Novosadskeho rozhlasu.

Je predstaviteľom strednej generácie slovenského literárneho života vo Vojvodine, patrí do literárneho zoskupenia – Generácia X. V tvorbe sa zamýšľa nad hodnotovou orientáciou súčasného človeka.

**Nič nie je
nie je pravda že mi chýbaš...**

Vraciam sa domov
otvára dvere
vo vnútri ma víta chlad izby
v ktorej dlho nikto nebol
ani láska
v tej chvíli ma zasiahne prievan
ako dobré zaucho –
nič nie je
nie je pravda že mi chýbaš...

pri posteli nachádzam tvoje papuče
sú prázdne
v kúpeľni zabudnuté ponožky
zubnú kefku
malý prameň vlasov v umývadle
a vtedy ďalšie dobré zaucho –
nič nie je
nie je pravda že mi chýbaš...

v dreze umývam
naše včerajšie poháre od vína
a v myslí sa mi objavuje
noc plná sladkého potu
na vankúši tóny červenej
mandarínky
z tvojho Scandal parfumu –
nič nie je
nie je pravda že mi chýbaš...

aj keď veľmi dobre viem
že sa čas zastaviť nedá
a že nikto nemôže
dvakrát vstúpiť do tej istej rieky
aj tak by som ešte raz
chcel vidieť radosť
v oku zosnulej matky
že jej syn má v sebe ešte nejakú
dobrotu
že sa ani dnes nevzdáva
z dobrého úsmevu a ticha –
nič nie je
nie je pravda že mi chýbaš...

v týchto dňoch
sa moja duša rozkladá
na najdrobnejšie častice
na stole mi nechala
ešte jednu lekciu
o umieraní a pominuteľnosti

aby táto báseň bola dokonalá
ľúbostná
možno aj materinská
nič jej netreba odobrať
možno len trochu pridať
ešte raz nás dvoch –
nič nie je
nie je pravda že mi chýbaš...

Putuj, drahá...

Nechcel by som ti ničím ublížiť
ani tým
že na teba neviem zabudnúť
neverím že mi v hlave sedí
nejaká nudná čarodejnica
s tvojím úsmevom
a neverím že zmýšľa nejaké nové
podfuky a fikcie
iba neviem
ako sa mám sám resetovať
a neviem ako mám zabudnúť na
chvíle
keď si ma priviedla späť k životu
znovu ma naučila dať si pohár vína
občas sa usmiať
a zaspievať starý známy refrén
vo výnimočných chvíľach s tebou
nemám ti čo vytknúť
vybrala si si to čo si musela
aby si aj sama prežila
aby si sa aj ty prinavrátila k sebe
po všetkých tých bezsenných dňoch
a nociach
neobviňujem ťa ani za túto
moju ďalšiu záhubu
už dávno viem že som bližšie ku
koncu
ako k nejakému novému začiatku
tvoja láska ma zdvihla
a pripomenula mi aké je dobré byť
ako je dobre cítiť sa ako človek...

chýbaš mi
ale oveľa viac som
chýbal sám sebe
pred sebou...

choď svojou cestou
drahá

Chcel by som aby si vedela

Chcel by som aby si vedela
aj keď ma raz nebude
kedy si mi bola najkrajšia

po tej výstave Koreňov
keď si ma zviezla na vlak
a ešte chvíľku zostala mi mávať
na tom plnom parkovisku

už keď som bol na východe
zazvonil mi mobil
tvoje číslo
len si zvrieskla
Vráť sa...
otočil som sa
a už som aj bežal späť
stála si akože skrytá
za tou muzeálnou lokomotívou
a na moju celkom vážnu otázku
Čo je - Čo sa stalo
usmievavo si odpovedala
Bozk
Zabudol si na bozk...

chcem aby si vedela
aj keď ma raz nebude
že si mi vtedy bola najkrajšia
akože skrytá s úsmevom
za tou prastarou lokomotívou
a že som dlho videl a spomínal
len ja čo si mala na sebe
vtedy
čo si mala na nohách
aké náušnice
akú farbu laku na nechtoch

a že som o tom
nikdy nikomu nič
neprezradil

chcem aby si o tom
iba ty vedela
aj teraz
aj keď ma raz nebude...

Chytráček

Pavúk a mucha

Lotyšská rozprávka

druhý deň a na tretí deň, keď je pavučinka už poriadne dlhá, vybral sa pavúček do pekla. Šiel, šiel, až prišiel k železnej bráne. Jeden koniec pavučinky priviazal o hrubý stĺp a šup! spustil sa po nej dolu. Zaliezol do najtmavšieho kútika, aby ho nik nevidel, a čakal. Keď čerti zaspali, pavúček sa prikradol k ohňu, zobral žeravý uhlík a po pavučinke sa vyškriabal späť. Lenže uhlík bol poriadne ťažký a pavúček ustal.

Chvíľočku si oddýchnem a pôjdem ďalej, myslí si pavúček.

Ľahol si pod strom do mäkkej trávy, uhlík si dal za hlavu a tvrdo zaspal. Slniečko už zapadlo za vršky, a pavúček len spí a spí. Tu priletí mucha bzučalka a čo nevidí: pod stromom spí pavúček a za hlavou mu blčí žeravý uhlík. Mucha nelenila, žeravý uhlík schmatla a pod'ho ku kráľovi.

"Najjasnejší kráľ, nesiem ti z pekla oheň. Nože mi daj odmenu, ktorú si sľúbil!"

Natešený kráľ vystrojil bohatú hostinu a muche bzučalke odovzdal listinu s kráľovskou pečatou, na ktorej stálo napísané: *Mucha bzučalka môže jesť zadarmo zo všetkých stolov.*

Keď sa pavúček sedmospáč prebudil, po žeravom uhlíku nebolo ani chýru ani slychu. Pobieha, neborák, sem a ta, hľadá uhlík, ale márne. Všetky zvieratká sa z pavúčika smejú a vravia mu:

"Pavúček tkáčik, vari si nepočul, že oheň priniesla kráľovi mucha bzučalka?"

Keď to pavúk počul, zlostne zvolal:

"Mucha je zlodejka, mucha je veľká zlodejka! Okradla ma! Ja som vyniesol oheň z pekla, mne patrí kráľovská odmena."

Pavúček sa vybral za kráľom a všetko mu vyrozprával. Kráľ počúva, počúva a napokon vraví:

"Uveril by som ti, pavúk. Ale ako mi dokážeš, že ťa mucha okradla? Nik ju pri tom nevidel."

Pavúček odišiel zo zámku s dlhým nosom. Rozhodol sa, že to tak nenechá. Muchu musí potrestať.

Na druhý deň zvolal všetky pavúky, veľké aj malé, a vyrozprával im, ako mu mucha ukradla oheň a klamstvom si vyslúžila kráľovskú odmenu. Takto okradla všetky pavúky. Pavúky sa rozhnevali a vymysleli trest: budú tkať pavučiny a beda muche, ktorá sa do nich zamoce!

Od tých čias pavúky tkajú pavučiny a lapajú do nich muchy.

A muchy zasa zadarmo jedia zo všetkých stolov.

Dávno-prádávno kraľoval na svete kráľ, ktorý mal takú moc, že ho poslúchali všetci ľudia i zvieratá, ba aj vtáčiky a chrobáčiky na zemi. Ale ťažko sa veru vtedy žilo, lebo nebol na zemi oheň. Len čo slniečko zapadlo za vršky, všade sa rozhostila tma tmúca ako vo vreci. Ľudia vedeli, že plameň blčí v pekle, ale nik sa ta neodvážil ísť.

Jedného dňa zvolal kráľ všetkých svojich radcov k sebe a dlho pred'ho sa radili, ako odmenia odvážlivca, ktorý im z pekla priniesie oheň.

Napokon sa dohodli, že ten, kto priniesie kráľovi oheň, bude naveky slobodný, aj jeho deti budú slobodné, môže jesť zadarmo zo všetkých stolov a nik ho nesmie od nich odháňať.

Kráľovskí poslovia rozniesli novinu po celom svete a zakrátko o nej vedeli ľudia i zvieratá, vtáčiky aj chrobáčiky. Keď sa novina dostala do uší pavúčkovi tkáčikovi, ten veru nelenil, a hneď začal tkať pavučinku. Tká jeden deň, tká

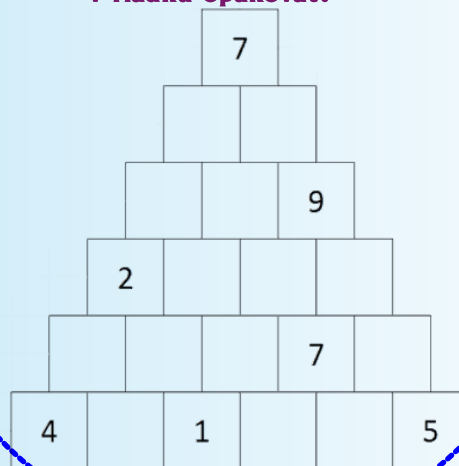

Doplň číslo

$1 = 2$ $8 + 5 = 313$
 $2 = 8$ $5 + 2 = 37$
 $3 = 18$ $7 + 6 = 113$
 $4 = 32$ $9 + 8 = 117$
 $5 = ?$ $10 + 6 = ?$

Aztécká sudoku

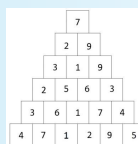
Každé číslo je výsledkom súčtu, rozdielu, súčinu alebo podielu dvoch čísiel pod ním. Žiadne číslo sa nesmie v riadku opakovať.

Strom; na strome 12 ratolestí, na každej 4 hniezda, v každom 6 mladých a siedma stará, a ten strom 3 zlaté jablká do roka donesie.

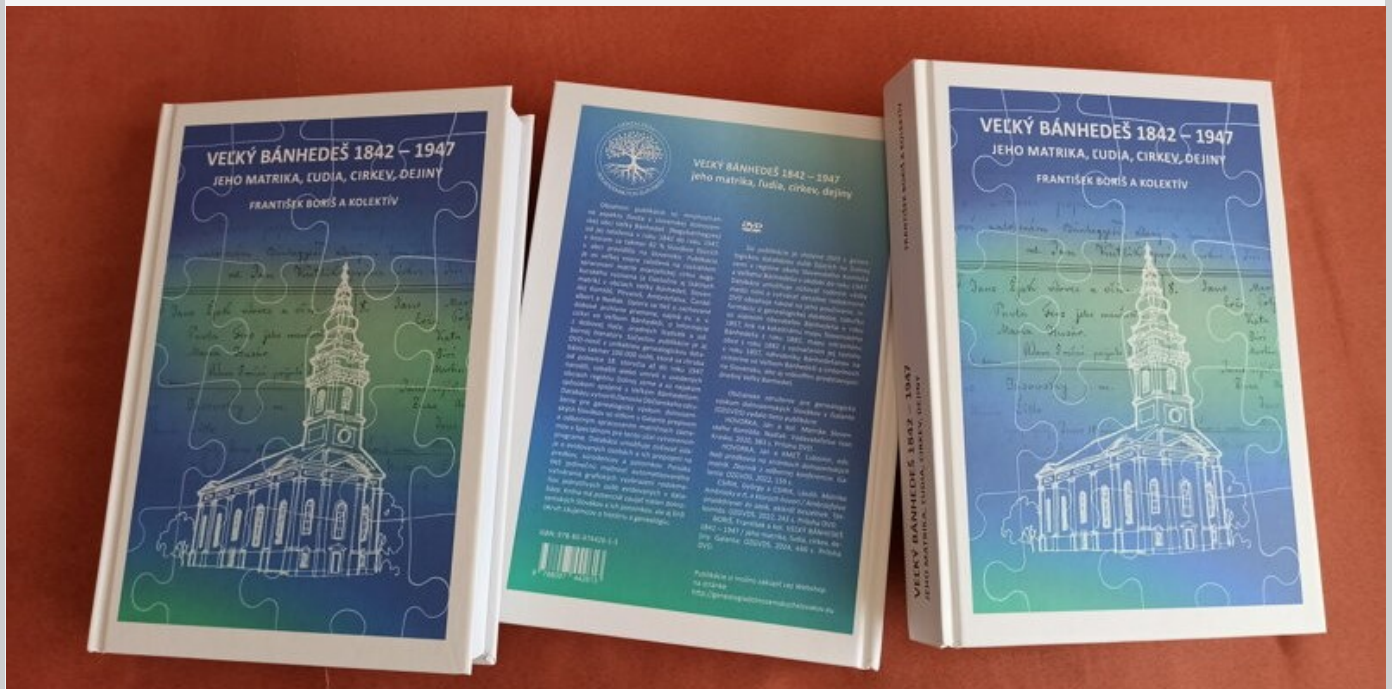
Poznám jeden domček. V ňom päť bratov býva. Každý sa vo svojej izbičke ukrýva.

Veselé Vianoce
a šťastný nový rok
2025

Pre všetky príklady platí:
 prvá + druhá = tretie číslo v riadku, $10 + 6 = 16$
 prvá - druhá = štvrté číslo v riadku, $10 - 6 = 4$
 prvá * druhá = piate číslo v riadku, $10 * 6 = 60$
 prvá : druhá = šieste číslo v riadku, $10 : 6 = 1,666...$

Združenie pre genealogický výskum dolnozemskej Slovákov

Uvedenie do života knihy o Bánhedeši

Naše združenie vydalo svoju ďalšiu publikáciu s názvom „Veľký Bánhedeš 1842 – 1947 jeho matrika, ľudia, cirkev, dejiny“. Je len prirodzené, že aj najnovšia publikácia je zameraná na ďalšiu dolnozemskej obec v Maďarsku, tentoraz na Nagybánhegyes, ktorý má slovenský ekvivalent Slovenský Bánhedeš.

Táto kniha bola uvedená do života a predstavená širšej verejnosti na slávnostnom krste v sobotu 12. októbra 2024 v kultúrnom dome v Nedede. Samotný krst bol súčasťou podujatia „Z úcty k šedinám“, ktoré organizačne pripravil miestny odbor Matice slovenskej.

A v tomto prípade nejde o náhodu, že krst knihy o Bánhedeši sa uskutočnil práve v Nedede, ale o logické vyústenie reality. Pri výmene obyvateľstva v roku 1947 sa z pomerne veľkej obce Slovenský Bánhedeš usídlili presídlení Slováci v troch susediacich dedinách, z toho najviac v Nedede (cca 64 %), vo Vlčanoch (22 %) a v Žihárce (14 %),

teda najväčšia komunita Slovákov sa usadila v Nedede.

Samotné podujatie otvorila členka výboru MOMS Mária Feješová, ktorá uvítala skutočnosť, že konečne vyšla dlhoočakávaná kniha o Bánhedeši. Vyslovila radosť a presvedčenie, že aj tento počin prispeje k uvedomeniu si národnej identity súčasníkov a ich spätosť s koreňmi na Dolnej zemi. Vydanie knihy označila aj za splatenie dlhu voči predkom, ktorí spoluvytvárali históriu vo svojom rodisku v Bánhedeši.

Ďalej podujatie moderovala Alžbeta Sedliačiková, tiež členka výboru. Predseda MO Matice slovenskej v Nedede p. Mário Letko sa poďakoval všetkým autorom publikácie, ale aj ďalším aktérom, ktorí pomáhali pri zrode knihy. Osobitné poďakovanie dostal sponzor a súčasne nededský rodák Dušan Guláš, ktorý finančne prispel k vzniku knihy.

V zmysle programu mal príhovor jeden z autorov

František Boriš, rodák z Bánhedeša, ktorý hovoril o situácii aj okolnostiach spojených s prípravou a vydaním knihy. Knihu samotnú v krátkej recenzii predstavila historička Mgr. Eva Bořanská. Hovorila o tom, čo sa môžu čitatelia v novej knihe dočítať, o jednotlivých kapitolách knihy, o tom, čo ju ako odborníčku v jednotlivých blokoch najviac zaujalo. Stručný prehľad o evanjelickej cirkevnej matrike Bánhedeša poskytol prítomným ďalší z autorov knihy Ján Hovorka. Súčasťou novej knihy je aj DVD-nosič, v ktorom je unikátna genealogická databáza, ktorá umožňuje jednoduchým spôsobom získať prehľadné genealogické údaje o osobách spojených s Veľkým Bánhedešom. Ako narábať s DVD-nosičom, o možnostiach jeho využitia hovoril a prispel aj praktickou ukážkou vedúci združenia Ľubomír Kmeť. Prítomní si mohli pozrieť aj zaujímavý „exponát“, ktorý bol umiestnený na stene v miestnosti. Išlo o rozsiahly rodokmeň bánhedeškého rodáka Františka Chovanca (vnuka jedného zo zakladateľov Bánhedeša), ktorý sme na ukážku nechali v reklamnom štúdiu vytlačiť.

Po príhovoroch nasledovalo slávnostné uvedenie do života a samotný krst knihy. Krstným otcom bol bard dolnozemsých Slovákov, rodák zo Slovenského Komlóša a stále mimoriadne aktívny člen nášho združenia Michal Hronec. Knihu o Bánhedeši pokrstili zrnkami pšenice. Aj v tomto je istá symbolika. Na Dolnej zemi, teda aj v Bánhedeši bol pre túto plodinu zaužívaný výraz „žito“. Bola to najdôležitejšia a aj najpotrebnejšia plodina, ktorá v neistých časoch kríz a inflácií bola aj platidlom a niekedy doslova nahrádzala nestabilnú menu vo vtedajšom Maďarsku.

Tolko k oficiálnemu programu tohto podujatia. Nie nezaujímavé bolo aj celkové ovzdušie a nálada

účastníkov tohto podujatia. Nezabudlo sa ani na kultúrnu vložku v podobe prednesu básne a vystúpenie speváckej skupiny z Dolnej Stredy. S chuťou si zaspievali aj samotní účastníci a pre mnohých bol určite nevšedným zážitkom spev cca 150 členného nenacvičeného zboru (celého publika), ktorý zaspieval spoločne ľudovú pieseň „Veje vetrík veje“.

Na tomto podujatí boli prítomní predovšetkým potomkovia Bánhedešanov žijúcich v Nedede, ale aj mnoho tých, ktorí momentálne žijú často aj dlhší čas vo vzdialenejších lokalitách. Medzi prítomnými však boli aj takí, ktorí vo svojich dokumentoch majú zapísané rodisko Nagybánhegyes. Bolo ich pomenej, ale boli. Niet sa čomu čudovať, veď aj tí najmladší z nich už musia mať viac ako 77 rokov. V príjemnej atmosfére sa takto postretávali aj ľudia, ktorí sa nevideli dlhé roky a div sa nemuseli navzájom predstavovať, lebo zub času vykonal svoje na ich výzore.

A úplne na záver veľké poďakovanie. Patrí celému výboru Matice slovenskej v Nedede a všetkým, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom podieľali na zdarenej príprave a priebehu tohto dôstojného podujatia.

Zorganizovať v dnešných časoch také náročné podujatie, na takej úrovni a pri takom množstve účastníkov, naozaj nie je maličkosť. Záujem o túto akciu bol veľký a mnohí sa ho nemohli zúčastniť aj z kapacitných dôvodov. Ešte raz vďaka za všetko vynaložené úsilie, výsledkom ktorého bolo vydarené podujatie, veľká spokojnosť účastníkov a príjemne strávené chvíle medzi svojimi.

- František Boriš -

Striháme vinič

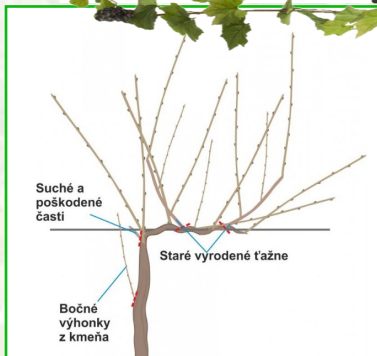
Ideálnym obdobím, kedy strihať vinič, je koniec zimy, keď je hrozno ešte vo vegetatívnom spánku, no už pominula hrozba silných mrazov (pod $-10\text{ }^{\circ}\text{C}$). Termín rezu viniča preto väčšinou vychádza na február až marec, podľa lokality a teplotných podmienok daného roka.

TRIFUN ZAREZAN

Mučeník Svätý Trifun je v bulharskom zvykosloví patrónom vinohradníkov. Preto v ten februárový deň, ktorý bol jemu zasvätený, všetci gazdovia odchádzali do svojich viníc, aby tam vykonali obrady k počte svätého Trifuna, ako aj k zadržaniu tradičnej obyčaje. Vo všetkých štyroch uhloch vinohradu zrezali na jednej viničnej hlave prúty, rezy poliali vínom a na zrezanej hlave zapálili sviečku. Potom rozbalili batôžky, v ktorých si priniesli chlieb, varenú kukuricu, zarezanú

slepku aj víno, aby to slávnostným spôsobom užili v kruhu svojich príbuzných a prizvaných hostí. Keďže do viníc prišli aj gajdoši, niekedy aj dychovka, čoskoro sa rozprúdilo aj choro, bulharský národný tanec. Završením tejto slávnosti bola voľba vinohradníckeho kráľa, ktorý na čele sprievodu, ovenčený korunou z viničných prútov, doviedol vinohradníkov do dediny, kde pokračovali aj s ostatnými dedinčanmi v zábave.

(Ján Botík, Fajauka 1/2020)

Postup pri reze viniča

1. Odstránenie vyrodeneho dreva

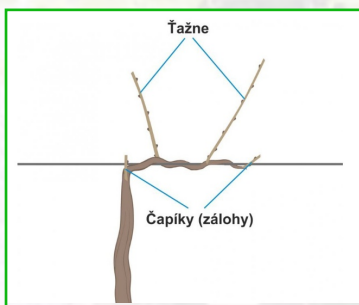
Najskôr odstránime dvojročné, vyrodené drevo (minuloročné ťažne). Tieto ťažne odstrihneme čo najbližšie ku konáru alebo kmeňu.

2. Zachovanie starého dreva

Staré drevo ponecháme iba na kmeni alebo na bočných ramenách kmeňa (tzv. kordónoch).

3. Identifikácia vyrodeneých ťažňov

Vyrodené minuloročné ťažne rozoznáme podľa ich tmavšieho sfarbenia a väčšej hrúbky výhonkov.

4. Odstránenie poškodených častí

Vystriháme všetky poškodené, suché a choré časti viniča. Odstránime aj výhonky vyrastajúce priamo z kmienka, ktoré nie sú potrebné. Tento proces

pomáha viniču sústrediť energiu na nové, plodnosné výhonky.

Postup pri tvarovaní a redukcii jednoročného dreva viniča

1. Redukcia jednoročného dreva

Cieľom rezu je ponechať optimálny počet výhonkov, aby hrozno dozrelo správne. Odstránime všetky nezdravé, slabé alebo zbytočné výhonky. Na viniči ponecháme zdravé jednoročné výhonky (ťažne), ktoré sú medzi sebou čo najviac vzdialené.

2. Strihanie výhonkov (ťažňov)

Ťažne skracujeme na 6–10 púčikov, podľa sily rastliny. Počet ťažňov závisí od vitality viniča – staršie a silnejšie rastliny zvládnu väčší počet ťažňov.

3. Odstraňovanie starých úponkov

Ťažne očistíme od úponkov, ktorými boli uchytené o vedenie.

4. Tvarovanie záložných výhonkov (čapíkov)

Záložné výhonky skracujeme na 1–2 púčiky. Slúžia ako rezerva pre budúci rast a zabezpečujú zdravie viniča v prípade poškodenia.

5. Technika rezu

Ťažne aj čapíky striháme minimálne 2 cm nad púčikom. Rez robíme šikmý, aby dažďová voda stekala preč od púčika a miazga ho nezaliala.

6. Optimalizácia zaťaženia viniča

Na meter štvorcový zelenej plochy ponecháme 4–10 púčikov. Staršie a silnejšie rastliny môžu mať vyššie zaťaženie. Odrody s veľkými strapcami vyžadujú nižšie zaťaženie.

7. Odstránenie minuloročného rastu

Každoročne sa odstráni 70–90 % rastu z minulého roka. Tento rez zabezpečuje lepšiu cirkuláciu vzduchu a prevenciu hubových ochorení.

STOLOVANIE ZASADACÍ PORIADOK

Etiketa stolovania nie je prežitok a už vôbec to nie je prejav snobstva. Ovládanie základných pravidiel etikety pri stolovaní je prejavom rešpektu a úcty k hostiteľovi či spoločnosti, s ktorou sedíme pri stole.

Úloha muža pri stole a konverzácia

Muž odsunie partnerke stoličku, usadí ju a až potom sa posadí. Žena by mala sedieť po mužovej pravici, a to tak, aby sa muži a ženy pri stole striedali. Konverzujeme tak, aby sme navodili príjemnú atmosféru, vyhýbame sa konfliktným a kontroverzným témam.

Zmyslom večere nie je najesť sa.

Sme pozvaní

Ak sme pozvaní na večeru, hlavný účel pozvania nevidíme v tom, že dostaneme najesť, ale že budeme v spoločnosti ďalších ľudí, s ktorými budeme nadväzovať kontakty, spoznávať sa, konverzovať a hľadať témy zaujímavé pre obidve strany.

Ani manželia nesedia vedľa seba.

Zasadací poriadok

Predovšetkým nesmieme vytvárať izolované skupiny, hostí musíme usádzať tak, aby sa bavili všetci navzájom. Mužov a ženy, starších a mladších, domácich a cudzincov rozsádzame na striedačku, vedľa seba by nemali sedieť ani ľudia, ktorí sa poznajú, napríklad z jednej firmy.

Ani manželia nesedia vedľa seba.

Najčestnejšie miesto je po pravici

Spoločensky významnejšie osoby sedia chrbtom k stene s výhľadom do miestnosti. Je to najpohodlnejšie, pretože majú prehľad o celom priestore a zvyčajne ich neobťažuje prechádzajúci obsluhujúci personál.

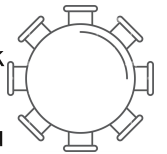
Čím je hosť spoločensky významnejší, tým bližšie sedí k hostiteľovi a naopak.

Väčšia formálnejšia večera

Hosť s hostiteľkou sedia oproti sebe. Najčestnejšie miesto pre ženu je po pravici hostiteľa, pre muža po pravici hostiteľky.

Druhé najčestnejšie miesto je po ľavici hostiteľa, tretie opäť po pravici, štvrté opäť po ľavici a tak postupujeme k okraju stola až po posledné miesto.

Na rodinných oslavách alebo svadobných hostinách nechávame malé deti, ktoré nemôžu stolovať samé, vedľa ich matky alebo otca. Samostatné staršie deti majú pozíciu najnižšej spoločenskej významnosti.

Miesto pri stole nesmie ostať prázdne.

Host neprišiel

Hostiteľská strana by vždy mala mať v zálohe niekoho, kto miesto na poslednú chvíľu obsadí. Môže to byť asistentka, niekto z protokolu, ktokoľvek, kto je na to vhodné oblečený.

Ešte vážnejší problém musí hostiteľ riešiť, ak sa na slávnostnú večeru dostaví významný muž aj s manželkou, hoci sa rávalo iba s ním. V takomto prípade neostáva nič iné, ako požiadať niekoho z hostiteľskej strany, o kom vieme, že sa neurazí, aby sa v záujme hladkého priebehu večere vzdal svojho miesta a išiel sa navečerať do pohodlnejšieho prostredia domova.

TRADIČNÉ RECEPTY

FÁNKY / ŠIŠKE

Podľa receptu Anny Ferkovej rodenej Kováčovej

Prísady

polohrubá múka
lyžica cukru
kvasnice
mlieko
vajíčko
olej na vyprážanie
cca 50 g masla do cesta

Postup

1. Pripavíme si kvások s mliekom, cukrom a polohrubou múkou (obrázok 1).
2. Do nádoby dáme polohrubú múku, celé vajíčko, maslo, cukor a vykysnutý kvások (obrázok 2).
3. Vymiesime cesto a necháme vykysnúť (obrázok 3).
4. Po vykysnutí dáme cesto na vymúčený lopár a rozvaľkáme na cca 3 cm (obrázok 4).
5. Pohárom vyrežeme krúžky (obrázok 5).
6. Do pripravených krúžkov urobíme prstom dierku na lekvár (obrázok 6).
7. Vyprážame na oleji dierkou obrátenou smerom dole (obrázok 7).
8. Do vypražených šišiek dáme lekvár podľa chuti (obrázok 8).

Dobrá chuť!

OBRÁZOK 1

OBRÁZOK 2

OBRÁZOK 3

OBRÁZOK 4

OBRÁZOK 5

OBRÁZOK 6

OBRÁZOK 7

OBRÁZOK 8

Vo veku 73 rokov nás dňa 7. 11. 2024 navždy opustil Stanislav Bajaník, dlhoročný predstaviteľ Matice slovenskej.

Stanislav Bajaník (1951 – 2024), významný kulturológ, spisovateľ a publicista, ktorý zastával rôzne funkcie v Matici slovenskej a pôsobil v Svetovom združení Slovákov v zahraničí, zomrel vo veku 73 rokov v sobotu 9. novembra 2024. Správu v nedeľu potvrdil predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí a riaditeľ Slovenského domu v Prahe, Vladimír Skalský, ktorý Bajaníka opísal ako výnimočného intelektuála a blízkeho priateľa zahraničných Slovákov, o ktorých mal hlboké znalosti.

Bajaník sa narodil 15. októbra 1951 v Čiernych Kľačanoch. Vzdelanie získal na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a od roku 1975 sa venoval práci ako múzejník, pamiatkar či redaktor. Po roku 1990 pôsobil na rôznych pozíciách v Matici slovenskej.

Od 1. marca 1991 začal pracovať v Matici slovenskej ako vedúci odborný referent na Sekretariáte Výboru Matice slovenskej. Od 1. marca 1993 pôsobil ako tajomník Matice slovenskej na Sekretariáte predsedu Matice slovenskej. Dňa 15. októbra 1995 bol menovaný za prvého matičného podpredsedu. Od 1. mája 1997 do 17. decembra 1998 zastával funkciu vedúceho Krajského múzea Matice slovenskej. Následne, od 1. septembra 1999 do 11. mája 2000, bol poverený vedením Pamätníka národnej kultúry Matice slovenskej. Dňa 15. augusta 2000 sa stal povereným riaditeľom Krajského múzea Matice slovenskej a zároveň, od 5. augusta 2000, splnomocnencom Matice slovenskej pre otázky slovenského zahraničia.

Od 18. februára 2003 bol vymenovaný za hlavného redaktora časopisu Slovensko a predsedu redakčnej rady, v tejto funkcii pôsobil až do 11. júna 2008. Dňa 16. decembra 2006 bol opätovne vymenovaný za riaditeľa Krajského múzea Matice slovenskej, kde zotrval do 31. decembra 2009. Od 1. januára 2010 bol poverený vedením Krajského múzea Matice slovenskej až do 20. marca 2011. Počas svojej kariéry pokračoval ako vedúci odborný referent na Sekretariáte predsedu a správcu Matice slovenskej až do ukončenia pracovného pomeru k 30. júnu 2012. Okrem iného aktívne zastával aj členstvo vo Výbore a Predsedníctve Matice slovenskej, ako aj vo vedúcich orgánoch Neografie, a. s. Matičné odbory s ním boli úzko späté, zvlášť podujatiami v jeho rodných Čiernych Kľačanoch, pravidelnými akadémiami pre žiakov a dospelých v Močenku, známymi stretnutiami Slovákov v Šuranoch a spoluprácou so Slovákami žijúcimi v zahraničí či pestrou škálou rôznych matičných podujatí organizovaných po celom Slovensku. Dlhodobo organizoval napr. spomienkové podujatia venované Milanovi Rastislavovi Štefánikovi a pod. Počas svojej kariéry vytvoril približne 70 rozhlasových relácií, päť dokumentárnych filmov a množstvo publicistických príspevkov.

Nech nájde večný pokoj po naplnenom živote, ktorý zasvätil slovenskej kultúre a národu. Jeho odkaz bude žiť ďalej v srdciach všetkých, ktorým pomohol a ktorých inšpiroval.

SPOLOK SLOVÁKOV Z BULHARSKA

Radničné námestie 9, 821 05 Bratislava

tel.: +421 907 772 130

email: spolokssb@gmail.com

web: www.ssb.sk

PRIHLÁŠKA

za člena

Spolku Slovákov z Bulharska

Meno a priezvisko (titul):

Dátum narodenia:

Adresa trvalého bydliska:

Kontakt (telefón, mobil, email, facebook):

Zamestnanie (nepovinný údaj):

Pôvod- z ktorej rodiny a dediny v Bulharsku pochádzajú predkovia:

Prihlasujem sa týmto za člena Spolku Slovákov z Bulharska a vyjadrujem súhlas s odvádzaním členského príspevku.

Dátum:

Podpis:

